

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ความเป็นมาของการจัดการอาชีวศึกษาของประเทศไทย ความเป็นมาของโรงเรียนราษฎร์ และการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการติดตามผล

ความเป็นมาของการจัดการอาชีวศึกษาในประเทศไทย

การเรียนรู้เกี่ยวกับวิชาชีพของมนุษย์มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ก่อนที่จะมีการศึกษาวิชาหนังสือ กล่าวคือ ที่ใดที่มีคนอยู่ ที่นั้นย่อมมีการประกอบอาชีพ และมีการถ่ายทอดวิชาชีพ สืบต่อกันมาทุกยุคทุกสมัย

การศึกษาของประเทศไทยมีมาตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ซึ่งอาจจะแบ่งออกได้เป็น 4 ตอน โดยถือหลักของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ แต่ละครั้ง ดังนี้คือ 1

1. การศึกษาแผนโบราณ นับตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น เป็นลำดับมา
2. การปรับปรุงการศึกษาครั้งใหญ่ สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
3. การศึกษาระบบก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย

¹ ดวงเคื่อน พิศาลบุตร, ประวัติการศึกษาไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญผล, 2520), หน้า 1.

4. การศึกษาสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พุทธศักราช 2475 จนถึงสมัยปัจจุบัน

การศึกษาสมัยสุโขทัยจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

การศึกษาสมัยสุโขทัย (พุทธศักราช 1800-1893) เป็นการศึกษาที่ไม่ได้เป็นรูปแบบคงเช่นในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพของการศึกษาขึ้นอยู่กับสภาพของสังคมเป็นหลัก ในสมัยนี้รัฐและวัดรวมกันเป็นศูนย์กลางของประชาคม ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐและวัดยอมเป็นการสอนประชาคมไปในตัว¹ ดังนั้น การศึกษาในตอนต้นนี้ สำหรับราษฎรสามัญก็เรียนอยู่ตามวัด โดยมีวัดเป็นโรงเรียนและมีพระเป็นครู และเป็นการศึกษาที่เป็นไปตามความสมัครใจของแต่ละคน ใครจะเรียนหรือไม่เรียนก็ได้ไม่มีการบังคับ รัฐบาลกลางไม่ได้มีส่วนในการจัดการศึกษาให้กับประชาชนเพราะถือเป็นหน้าที่ของวัด ดังนั้นพระจึงเป็นผู้รับผิดชอบต่อการศึกษาของประชาชน² การสอนส่วนใหญ่มุ่งหนักไปในด้านพุทธศาสนา จริยศึกษา และภาษาบาลีเป็นสำคัญ สถานที่เรียนอีกแห่งหนึ่งก็คือ สำนักราชบัณฑิต ซึ่งสอนเฉพาะเจ้านายและบุตรหลานข้าราชการเท่านั้น³ เพื่อเป็นการพัฒนาคุณวุฒิของพระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนเสนาอำมาตย์ราชบริพารให้มีความรู้ความชำนาญในการบริหารแผ่นดิน เพื่อจะได้เป็นกำลังอันสำคัญของพระเจ้าแผ่นดินในราชการบ้านเมืองสืบไป

สำหรับการศึกษาวิชาชีพนั้น เนื่องจากการประกอบอาชีพของคนไทยในอดีตส่วนมากเป็นวิชาช่างฝีมือประเภทต่าง ๆ เช่น ช่างถม ช่างทอง ช่างแกะ ช่างปั้น ฯลฯ

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507 (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2507), หน้า 1.

² กองการวางแผนการศึกษา, การมัธยมศึกษา การวางแผนกำลังคนและการศึกษาในประเทศไทย อันคับสอง (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2509), หน้า 2.

³ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507, หน้า 2.

และวิชาชีพอื่น ๆ ซึ่งมักจะทำกันเฉพาะท้องถิ่นแต่ละแห่งไป หมู่บ้านไทยในสมัยก่อนจึงมักมีชื่อเรียกกันไปตามอาชีพที่ฝึกฝนทำกันอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ แม้กระทั่งทุกวันนี้มีสถานที่หลายแห่งในกรุงเทพมหานครที่แสดงให้เห็นว่า ในอดีตได้เป็นท้องถิ่นที่ประกอบอาชีพ เช่น ถนนสีทอง บ้านพานถม บ้านบาตร บ้านช่างหล่อ เป็นต้น ดังนั้นการศึกษาวินิจฉัยจึงมีการเรียนรู้จากครอบครัวและท้องถิ่นของตนสืบตระกูลกันต่อ ๆ มา พ่อแม่มีความรู้อะไรก็สอนลูกหลานให้ปฏิบัติไปตามที่ตนดำเนินอาชีพอยู่ โดยเริ่มฝึกจากสิ่งที่เรียนรู้และปฏิบัติได้ง่าย ๆ ก่อนตามลำดับ สำหรับบุตรหลานของคนธรรมดาสามัญที่ต้องการมีวิชาชีพติดตัวไปก็ต้องไปขอศึกษาจากครอบครัวในหมู่บ้านของผู้ชำนาญในวิชาแขนงนั้น ๆ โดยเข้าไปพำนักอาศัย รับใช้การงานแล้วคอยรับการถ่ายทอดวิชาเท่าที่จะมีโอกาส จนกระทั่งมีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพด้วยตนเองได้

การศึกษาสมัยกรุงศรีอยุธยา (พุทธศักราช 1893-2310) ประเทศไทยได้เริ่มมีการติดต่อกับชาวต่างประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะชาวยุโรป ดังนั้นการศึกษาในสมัยนี้จึงได้เจริญขึ้นกว่าสมัยสุโขทัย กล่าวคือ การศึกษาทั่วไปนอกจากจะตกอยู่แก่วัด สำนัก-ราชบัณฑิต และการประกอบอาชีพในครอบครัวแล้ว ยังมีโรงเรียนที่คณะมิชชันนารีได้ตั้งขึ้นเรียกว่า โรงเรียนสามเณร ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อสอนศาสนา สอนหนังสือ และวิชาอื่น ๆ ด้วย¹ โรงเรียนสามเณรนี้ นับเป็นโรงเรียนราษฎร์แห่งแรกที่ได้ตั้งขึ้นในประเทศไทย นอกจากนี้แล้วในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พุทธศักราช 2199-2231) ได้มีการเขียนตำราไว้มาก ตำราเหล่านี้เกี่ยวกับวิชาการและวิชาชีพเกือบทุกประเภท เช่น โหราศาสตร์ คาราศาสตร์ แพทยศาสตร์ การต่อเรือ การก่อสร้าง การเรือน การครัว นิติศาสตร์ การแกะสลัก ประวัติศาสตร์ นาฏศาสตร์ ดนตรี การวาดเขียนและประณีตศิลป์ โบราณคดี เวทย์มนต์คาถา อาคม การศาสนา สัตวศาสตร์ (ตำราลักษณะช้างและม้า) การพลศึกษา (การชกมวย

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

หมอนวด การพันดาบ ที่กระบี่กระบอง) คำว่าพิชัยสงคราม และภาษาศาสตร์ (บาลี สันสกฤต และภาษาต่าง ๆ ของชาวตะวันออก) ¹

การศึกษาสมัยกรุงธนบุรีและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พุทธศักราช 2310-2411) การศึกษาในสมัยนี้ยังคงดำเนินไปเช่นเดียวกับในสมัยกรุงสุโขทัยและสมัยกรุงศรีอยุธยา คือ มีวัดเป็นที่ให้ความรู้แก่พลเมืองให้เหมาะแก่ความต้องการของประชาคม วัดและบ้านรับภาระในการอบรมสั่งสอนเด็ก ส่วนรัฐหรือราชสำนักให้ความอุปถัมภ์ตามสมควร

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ทรงสร้าง "โรงเรียน" ² ขึ้นเพื่อให้เจ้าพนักงานจัดอาหารและสำหรับคาวหวานเลี้ยงพระสงฆ์ สามเณร และข้าราชการที่มาขอพบประจำของในพระบรมมหาราชวัง กับทั้งบริจาศพระราชทรัพย์แจกคนชรา คนพิการ และมีพระธรรมเทศนาและสอนหนังสือวิชาการต่าง ๆ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป จึงนับว่าเป็นสถานที่สำหรับให้การศึกษาด้วย

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้สร้างวัดพระเชตุพน และโปรดให้จารึกกวีนิพนธ์และวิชาต่าง ๆ จำแนกโดยย่อได้ คือ ³

ก. วิชาหนังสือ มี กาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ เนื้อเรื่องประกอบด้วยสุภาษิตต่าง ๆ

ข. วิชาแพทย์ มีตำรายาแก้โรคต่าง ๆ ตำราหมอนวด มีภาพประกอบตลอดจนพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ที่ใช้เป็นเครื่องยา ก็มีปลูกไว้ให้เป็นตัวอย่าง

ค. วิชาช่าง คือ ช่างเขียนภาพและลาย ช่างหล่อ ช่างปั้น ช่างแกะสลัก ช่างประคัม ซึ่งเป็นฝีมือสำหรับจะให้เป็นแบบอย่างดียิ่ง

¹ เกหลง ปภาวสิทธิ์, ประวัติการศึกษาประเทศไทย, จุลสารฉบับที่ 1 สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย (กรุงเทพมหานคร: สมาคม, 2500), หน้า 4-5.

² กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507, หน้า 7.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 85.

นอกจากนี้แล้วในสมัยเดียวกันนี้ พระองค์ได้โปรดให้รวบรวมวิชาสี่ประเภทต่าง ๆ เข้าเป็นหมู่เป็นกรม เรียกว่า กรมช่างสิบหมู่ ซึ่งมีชื่อปรากฏอยู่ในทำเนียบศักดิ์ดินาพลเรือนและทหารในกฎหมายเก่า คือ ¹

1. ช่างเขียน	2. ช่างรัก
3. ช่างหุ่น	4. ช่างบุ
5. ช่างสลัก	6. ช่างแกะ
7. ช่างกลึง	8. ช่างปูน
9. ช่างปั้น	10. ช่างหล่อ

004959

ผู้ที่ประสงค์จะเรียน สามารถสมัครทำงานในกรมช่างสิบหมู่ แต่ก็ยังอยู่ในวงจำกัดไม่ขยายออกไปมากนัก

ในคานหนังสือแบบเรียนที่ศึกษากันในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ ²

1. ตำราสามัญศึกษา มี 5 เล่ม คือ ประถม ก.กา สุนันทกุมาร ประถมมาลา ประถมจินตคามณี เล่ม 1 ประถมจินตคามณี เล่ม 2 หนังสืออ่านประกอบ มี เช่น เสือโค จันทโครบ อนิรุทธ สมุทรโฆษ เพชรมงกุฎ สังข์ทอง กากี พระยาจัททันต์ สวัสดิรักษา ฯลฯ

2. ตำราพิเศษศึกษา ก็คือ ตำราวิชาชีพนั่นเอง ได้แก่

1. ตำราหมอดู (โหราศาสตร์)
2. ตำราหมอยา (แพทยศาสตร์)
3. ตำราวิชาเลขโจทย์ค้าขาย (เลขวิธีต่าง ๆ)
4. ตำราวิชาช่างทอง
5. วิชาเสมียน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 23-24.

การปรับปรุงการศึกษาครั้งใหญ่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

(พุทธศักราช 2411-2453)

การจัดการศึกษาตามแผนโบราณนั้น เป็นการจัดการศึกษาที่ทางรัฐบาลไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ถึงแม้ว่าจะมี "โรงเรียน" เกิดขึ้นในสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แต่ก็ไม่นับว่าเป็นโรงเรียนดังเช่นในปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จต่างประเทศและได้ทรงเห็นความเจริญของประเทศอื่น ดังนั้น พระองค์จึงทรงเห็นความจำเป็นที่จะให้ประชาชน และบุตรหลานข้าราชการได้เรียนหนังสือ เพื่อที่จะได้มีความรู้ความสามารถพอที่จะเข้ารับราชการได้ จึงได้จัดตั้งโรงเรียนหลวงสอนภาษาไทยขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เป็นโรงเรียนแห่งแรกของไทย เมื่อพุทธศักราช 2414 แต่เป็นโรงเรียนสำหรับพระราชวงศ์และบุตรหลานข้าราชการ ทั้งนี้เนื่องจากชาคนมีความรู้ในการช่วยงานราชการ และแก้ปัญหาการขาดแคลนกำลังคนที่เข้าใจในวิทยาการที่เหมาะสมกับสถานการณ์

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตระหนักถึงคุณค่าของการศึกษา ทรงเห็นความจำเป็นที่ประชาชนส่วนใหญ่จะต้องได้รับการศึกษา มีความรู้พร้อมกันไปด้วย จึงจะสามารถแก้ไขเหตุการณ์บ้านเมืองให้รอดพ้นภัยอันตราย และทำนุบำรุงเมืองให้เจริญขึ้นได้ ดังนั้น ในปีพุทธศักราช 2427 พระองค์จึงได้จัดตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎร เป็นแห่งแรก คือ โรงเรียนวัดมเหยงคณ์พาราณสี และต่อมาได้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎรขึ้นตามวัดในส่วนภูมิภาคด้วย ประมาณ 14 แห่ง

เมื่อได้ตั้งโรงเรียนหลายแห่งขึ้น และการศึกษาได้เจริญแพร่หลายมากขึ้น จึงได้จัดตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นในปี พุทธศักราช 2430 เพื่อเป็นหน่วยงานซึ่งจะจัดการในเรื่องการศึกษาโดยเฉพาะ

การศึกษาที่ได้จัดการมาตั้งแต่ต้นนั้นยังไม่ได้เป็นรูปการณ์ที่เป็นหลักฐานแน่นอน ประกอบกับเมื่อเปิดโรงเรียนขึ้นแล้ว มีผู้สนใจเล่าเรียนหนังสือเพื่อที่จะรับราชการ เป็นเสมือนเป็นจำนวนมากมาย พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้เด็กได้เล่าเรียนวิชาดีเพื่อเป็น

ทางเลี้ยงชีวิตต่อไป จึงได้รับสั่งให้สมเด็จพระบรมวงศ์เชอกรมพระยาคำรงราชานุภาพและพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ ศึกษาจากทวีปยุโรปเพื่อนำแบบอย่างมาจัดการศึกษาในประเทศไทย ด้วยหวังที่จะให้มีการสอนอาชีวศึกษาขึ้นในโรงเรียน¹ ดังนั้น ในปีพุทธศักราช 2441 จึงได้มีการจัดทำโครงการศึกษาขึ้น ในโครงการศึกษานี้ได้กล่าวถึงแผนการศึกษา ซึ่งได้แบ่งออกเป็นการศึกษาสามัญและการศึกษาพิเศษ สำหรับการศึกษาพิเศษนั้นเป็นการเรียนเฉพาะสิ่ง หรือความรู้จำเพาะอย่างให้ชำนาญเป็นพิเศษ²

1. ฝึกหัดผู้เป็นครูอาจารย์ ผู้รับราชการฝ่ายพลเรือน และผู้รั้งจัดทำแผนที่
2. ศึกษาศิลปะ กฎหมาย การแพทย์ ฯลฯ
3. ศึกษาในการช่าง ทัศนกรรม คณิต อินเยอร์เนียร์
4. เรียนการค้า การเพาะปลูก ฯลฯ
5. การสั่งสอนในวิชาและความรู้พิเศษอื่น ๆ

สำหรับโรงเรียนหรือวิทยาลัยพิเศษ ตามโครงการศึกษา พุทธศักราช 2441 ได้ตั้งขึ้นจำเพาะวิชา จำเพาะความรู้ตามที่ต้องการ ดังนี้³

1. โรงเรียนสำหรับฝึกหัดครู อาจารย์
2. โรงเรียนฝึกหัดข้าราชการพลเรือน
3. โรงเรียนกฎหมาย
4. โรงเรียนแพทย์
5. โรงเรียนคณกลอินเยอร์เนียร์
6. โรงเรียนตรวจรั้งจัดทำแผนที่

¹ สมชัย วุฒิปรีชา, "แผนพัฒนาการศึกษาส่งเสริมศิลปทัศนกรรมอย่างไร," งานกริฑาศิลปทัศนกรรม (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515), หน้า 50.

² กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507, หน้า 115.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 121.

7. โรงเรียนการเพาะปลูก
8. โรงเรียนการค้า
9. โรงเรียนสุศิลป์ (Fine Art School)
10. โรงเรียนการช่างและหัตถกรรม
11. โรงเรียนอื่น ๆ สำหรับศิลปการพิเศษจำเพาะอย่างที่ต้องการ

ถึงแม้ว่าจะมีการจัดการศึกษาพิเศษขึ้น แต่บุคคลก็ยังนิยมรับราชการสนองพระเดชพระคุณมากกว่าอย่างอื่น คังนั้น ในปีพุทธศักราช 2445 จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษาชั้น ในคานหลักการศึกษานั้น ใคแยกช่อออกเป็น 2 ประเภท คือ สามัญศึกษา และ วิสามัญศึกษา การวิสามัญศึกษาก็คือการศึกษาพิเศษนั่นเอง กล่าวคือ เป็นการเรียนรูตามอุปนิสัยและความสามารถที่พิเศษนอกเหนือไปจากวิชาทั่ว ๆ ไปที่ทุก ๆ คนควรจะเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นเครื่องมือสำหรับประกอบกรงานโดยเฉพาะในทางนั้น วิชาต่าง ๆ ที่จัดเข้าเป็นวิสามัญศึกษา ใคแก่ การเรียนเป็นช่าง เรียนเป็นแพทย์ เรียนเป็นอาจารย์ เรียนเป็นข้าราชการฝ่ายทหาร พลเรือน ตามกิ่งและแผนกต่าง ๆ เหล่านี้¹

พุทธศักราช 2449 ได้มีการประชุมเทศาภิบาลฝ่ายข้าราชการในหน้าที่ของกระทรวงธรรมการ ถึงเรื่องที่จะจัดการสาธารณสุขให้แพร่หลายออกไปทั่วราชอาณาจักร กรมหลวงดำรงราชานุภาพ (ฐานันดรศักดิ์ในขณะนั้น) ซึ่งเป็นองค์ประธานในที่ประชุมได้รับสั่งทอนหนึ่งว่า

การศึกษาที่ได้จัดตลอดมาแล้วนั้นก็เพื่อฝึกหัดคนเข้ารับราชการตามความประสงค์ของ บานเมือง ซึ่งกำลังขยายกรงานออกทุกแผนก ทุกทาง แต่บัดนี้ราษฎรพากันนิยมการ เลาเรียนมากขึ้น เห็นใคใคโดยเปิดโรงเรียนขึ้นที่ไทนก็มีนักเรียน เขาเรียนใต้มที่นั่น หนาที่ราชการจะหาใคพอแถมที่ประสงค์จะเข้ารับราชการไม่ เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ซึ่งจะ ปรวกฎในภายหน้าก็คือผู้เรียนไม่สมหวัง . . . การแก้ใคความฉืดชอนนี้ ฝ่ายเราก้ จะตองรับทำเสียแต่บัดนี้²

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 169.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 184.

ดังนั้น ในปีพุทธศักราช 2450 นโยบายการศึกษาจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่ง โดยกระทรวงธรรมการได้จัดให้มีการปรับปรุงการศึกษาวิสามัญศึกษาชั้น ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นการอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาที่มุ่งให้คนเรียนรู้อาชีพมากขึ้น จะได้ออกไปทำมาหาเลี้ยงชีพได้ ในปีนี้เองที่นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการดำเนินการอาชีวศึกษา กล่าวคือ สามีคณาจารย์สมาคม ซึ่งได้จัดตั้งโดยกรมศึกษาธิการ เมื่อพุทธศักราช 2445 ได้จัดตั้งสโมสรช่างขึ้น ในปี 2447 สโมสรช่างนี้ รับทำงานช่างเขียนและช่างแกะสลัก ต่อมาได้เพิ่มช่างกลึง ช่างถม และช่างประดับมุกขึ้น ในปีพุทธศักราช 2450 ครั้นปีพุทธศักราช 2456 กระทรวงธรรมการ ได้รับกิจการมรดกหลวงมาจัดตั้งเป็นโรงเรียนเพาะช่าง ต่อมาในปีพุทธศักราช 2474 ได้เปิดแผนกช่างแบบแปลนขึ้น จัดตั้งเป็นโรงเรียนเพาะช่างแผนกช่างก่อสร้าง ต่อมาหลังจากที่ได้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติแล้ว ได้ใช้ที่ตั้งโรงเรียนเพาะช่างแผนกก่อสร้างซึ่งแยกไปเปิดสอนที่พญาไท จัดตั้งเป็นโรงเรียนช่างก่อสร้างอุเทนถวาย โดยเริ่มเปิดเรียนตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2476 เป็นต้นมา

ทางด้านพาณิชยกรรม ได้โอนโรงเรียนประถมศึกษาพิเศษอังกฤษจากวัดสัมพันธวงศ์ ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2443 มาอยู่ที่วัดตะเคียน (วัดมหาพฤฒาราม) เมื่อพุทธศักราช 2445 โดยปรับปรุงหลักสูตรให้กว้างขวางขึ้น โดยการเพิ่มวิชาเสมียนพนักงาน วิชาค้าขาย และวิชาการบัญชี แล้วเปลี่ยนชื่อโรงเรียนใหม่ เรียกว่า โรงเรียนพาณิชยการวัดมหาพฤฒาราม ซึ่งนับว่าเป็นโรงเรียนอาชีวศึกษาแห่งแรกของประเทศไทย

ในปีพุทธศักราช 2459 โรงเรียนพาณิชยการวัดมหาพฤฒาราม ได้รวมกับโรงเรียนพาณิชยการวัดราชบูรณะ ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2453 แล้วย้ายไปสอนที่ตึกใหม่วัดแก้วฟ้า ถนนสีพระยา ในสมัยรัชกาลที่ 6 เรียกชื่อว่า โรงเรียนพาณิชยการวัดแก้วฟ้าล่าง

การศึกษา ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย (พุทธศักราช

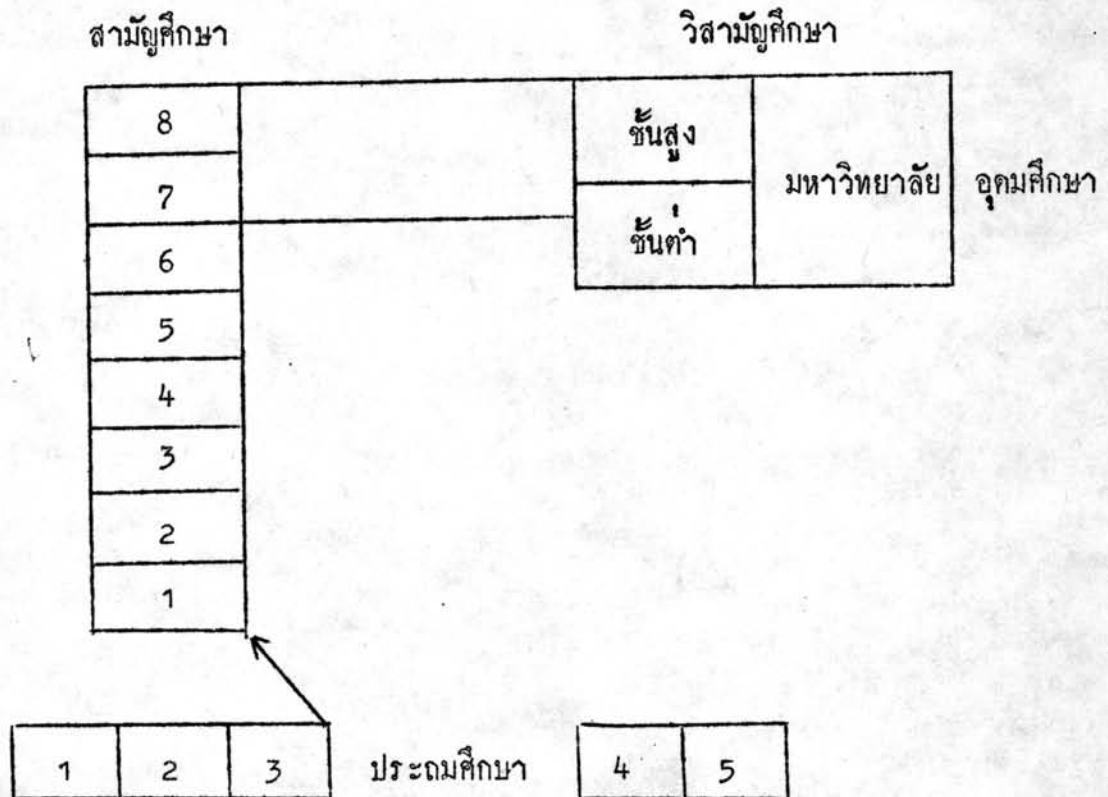
2453-2475)

สมัยต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พุทธศักราช 2453-

2459)

การจัดการศึกษาในระยะต้น ๆ นั้นมุ่งหมายฝึกหัดคนเพื่อรับราชการ ต่อมา การศึกษาได้ขยายขอบเขตออกไปไม่ได้เป็นการฝึกหัดคนเพื่อรับราชการเท่านั้น จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีจัดการศึกษาที่สำคัญ ๆ หลายอย่างให้เป็นระเบียบเรียบร้อยยิ่งขึ้น ที่สำคัญ ก็คือ การศึกษาวิชาหาเลี้ยงชีพ ได้แก่ การศึกษาฝ่ายหัตถกรรม กสิกรรม พณิชยกรรม การแพทย์ การฝึกหัดครู และวิชาสามัญ และเพื่อเป็นการแนะนำชักจูงให้นักเรียน เอาใจใส่ฝึกหัดศิลปหัตถกรรม ซึ่งเป็นทางหาเลี้ยงชีพต่าง ๆ อันจะทำให้ความนิยมในการเป็น เสมียน้อยลง ดังนั้น กระทรวงธรรมการจึงได้จัดงานแสดงศิลปหัตถกรรมนักเรียนขึ้นเป็น ครั้งแรก ณ บริเวณโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เมื่อพุทธศักราช 2455 นอกจากนั้นแล้ว ในปี พุทธศักราช 2456 ได้มีการแก้ไขระเบียบการศึกษา ขยายหลักสูตรประถมศึกษาให้มี เวลาเรียน 5 ปี แบ่งเป็นเรียนวิชาสามัญ 3 ปี วิชาชีพ 2 ปี มัธยมศึกษาจัดให้มีเวลา เรียน 8 ปี ดังแสดงในแผนภูมิที่ 1 ผู้ที่นับว่าสอบไล่ได้ประถมศึกษาจะต้องสอบไล่ได้วิชา สามัญและวิชาการหาเลี้ยงชีพ ผู้ที่นับว่าสอบไล่ได้มัธยมศึกษาจะต้องสอบไล่ได้เต็ม ตามหลักสูตรใหม่ปีที่ 8

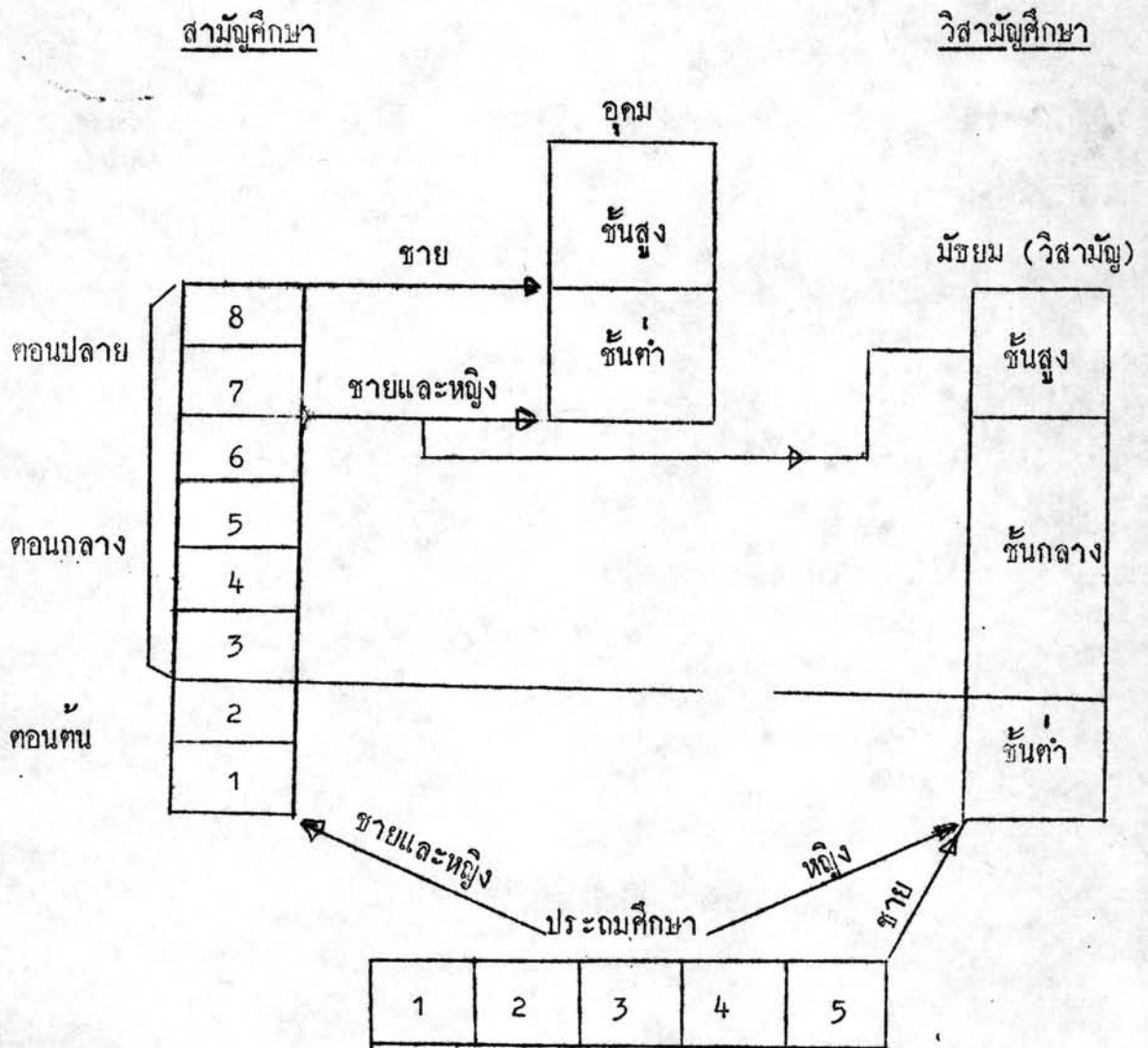
แผนภูมิที่ 1 แสดงประเภทและภาคการศึกษาตามโครงการศึกษาพุทธศักราช 2456¹

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 231.

การจัดการศึกษาตามโครงการศึกษา พุทธศักราช 2456 ได้ดำเนินมาเป็นเวลา 2 ปี จึงได้มีการเปลี่ยนแปลง คือ ผู้จัดการศึกษามุ่งให้พลเมืองมีความรู้ในการหาเลี้ยงชีพ โดยควรแก้คุณภาพเพิ่มขึ้น ดังนั้น จึงมีการเปลี่ยนแปลงรูปโครงการศึกษาใหม่เป็นโครงการศึกษามัธยมศึกษา พุทธศักราช 2458 คือ เพิ่มวิสามัญศึกษาชั้นมัธยมขึ้นอีก เป็นมัธยมวิสามัญศึกษาชั้นต่ำ ชั้นกลาง และชั้นสูง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเรียนต่อกันตามลำดับก็ได้ เช่น ผู้เรียนจบมัธยมสามัญตอนต้น หรือตอนกลางแล้วจะโอนไปเรียนต่อมัธยมวิสามัญชั้นกลาง หรือชั้นสูงตามลำดับก็ได้ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 แสดงประเภทและภาคการศึกษาตามโครงการศึกษา ซึ่งแก้ไขเมื่อ
พฤษภาคม 2458¹

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 236.

การศึกษาสมัยปลายรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงตอนปลาย
รัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พุทธศักราช 2459-2475)

ในตอนปลายรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการจัด
โครงการศึกษาระดับใหม่ พุทธศักราช 2464 ซึ่งคัดแปลงมาจากฉบับพุทธศักราช 2456 และ
ฉบับแก้ไข พุทธศักราช 2458 ข้อความที่ใกล้เคียงกัน จุดประสงค์ในการทำโครงการศึกษา
ฉบับนี้ก็เพื่อแก้ความนิยมอาชีพเสมียน โดยแนะนำชี้แจงให้หาเลี้ยงชีพทางอื่นบ้าง โดย
กำหนดการศึกษาออกเป็น สามัญศึกษา และวิสามัญศึกษา ในค่านวิสามัญศึกษานั้น กล่าวว่
"วิสามัญศึกษา ได้แก่ การเล่าเรียนความรู้ใด ๆ อันเป็นความรู้พิเศษซึ่งบุคคลพึงเลือกเรียน
เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างโดยควรแก่อัศภาพ ไม่จำเป็นจะเรียนในรูทุกอย่างทุกคน ตัวอย่างเช่น
วิชาครู วิชาแพทย์ วิชากฎหมาย วิชาช่างต่าง ๆ วิชาพาณิชย์ เป็นต้น" ¹

ตามโครงการศึกษาระดับนี้ ชั้นประถมศึกษาแยกเป็น สามัญ 3 ปี วิสามัญ 2 ปี
ทางสายสามัญอาจจะเรียนต่อชั้นมัธยมปีที่ 1 จนถึงมัธยมปีที่ 8 ทางสายวิสามัญ แบ่งเป็น
3 ชั้น คือ ชั้นต่ำ ชั้นกลาง และชั้นสูง สำหรับชั้นต่ำ เด็กชายจบชั้นประถม 5 และเด็กหญิง
จบชั้นประถม 3 อาจเข้าเรียนต่อได้ ส่วนชั้นกลางรับนักเรียนจบชั้นมัธยมปีที่ 3 ชั้นสูง
รับเด็กจบชั้นมัธยม 6 เมื่อจบชั้นมัธยม 8 หรือมัธยมวิสามัญชั้นสูงแล้ว อาจเรียนต่อใน
มหาวิทยาลัยได้ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 3

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 280.

ในการจัดโครงการศึกษาเช่นนี้ แสดงว่า รัฐบาลได้พยายามปลูกฝังวิชาชีพให้แก่ประชาชน แต่ก็นับว่าการเรียนทางด้านวิสามัญศึกษายังอยู่ในขั้นเริ่มต้น ในปีพุทธศักราช 2460 ได้ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมหอวังขึ้น เพื่อผลิตครูที่มีความรู้ทางด้านเกษตรกรรมออกไปสอนวิชาเกษตรกรรม อันเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศให้กับนักเรียนในโรงเรียนประถมต่อไป นอกจากนี้แล้ว ในปีพุทธศักราช 2468 ได้มีการจัดตั้งกองศึกษากสิกรรมขึ้นในกรมวิสามัญศึกษา มีหน้าที่จัดการศึกษาแผนกกสิกรรมทั่วประเทศอีกกองหนึ่งด้วย

การศึกษาสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองพุทธศักราช 2475 จนถึงสมัยปัจจุบัน

ในปีพุทธศักราช 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งการปกครองระบอบนี้จะดำเนินไปไ้ราบรื่นก็ต่อจากอาศัยพลเมืองที่มีการศึกษา คณะราษฎรผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองจึงได้ตั้งคณะกรรมการการศึกษาชั้นชุดหนึ่งเพื่อจัดวางแผนการศึกษาชาติขึ้น นโยบายเกี่ยวกับด้านอาชีวศึกษา มีอยู่ดังนี้

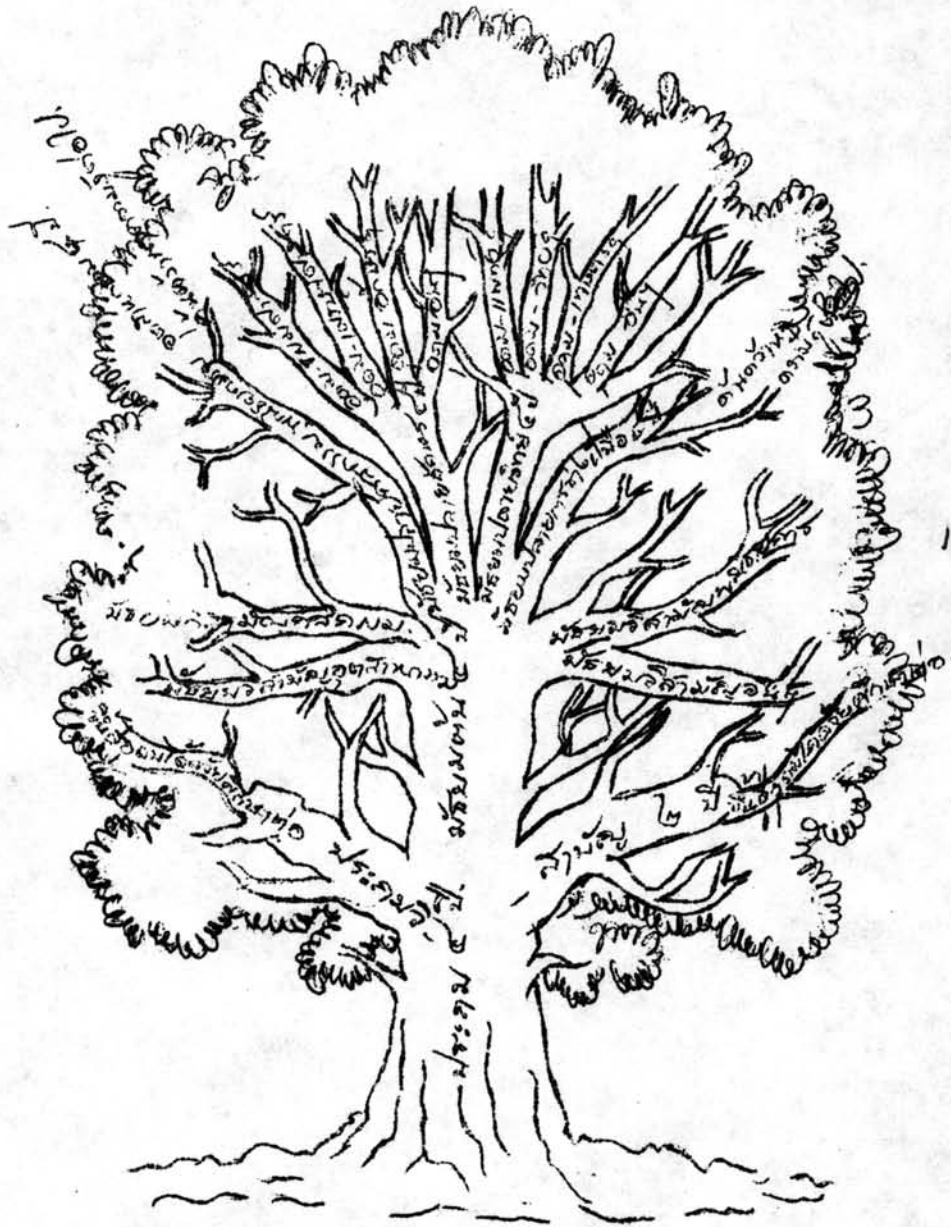
- . . . 2 เพื่อการอาชีพของชน กุลบุตรกุลธิดา ควรได้รับการศึกษาทั้งสามัญ และวิสามัญศึกษา ทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งกำหนดไว้เป็นชั้น ๆ ตามภูมิปัญญาและทุนทรัพย์
- . . . 6 . . . วิสามัญศึกษา ได้แก่ การศึกษาวิชาชีพ ซึ่งจัดให้เหมาะแก่ภูมิประเทศ เช่น วิชากสิกรรม หัตถกรรม และพาณิชย์ ซึ่งเป็นความรู้สำหรับประกอบการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมต่าง ๆ ¹

ในการกำหนดชั้นเรียน กำหนดให้มีประถม 4 ปี มัธยมต้น 4 ปี มัธยมปลาย 4 ปี มีหลักสูตรการเรียนวิชาชีพรับช่วงทุกตอน คือ จบชั้นประถม 4 แล้วต่อประถมวิสามัญ 5, 6 ตอนหนึ่ง จบมัธยมต้นแล้วต่อมัธยมวิสามัญอีกตอนหนึ่ง ดังแสดงในภาพที่ 1

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 313.

ภาพที่ 1

ศึกษาพฤษ-ต้นไม้แสดงแผนการศึกษาชาติ¹

มดคีการศึกษา - KINDERGARTEN

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 320.

จากนโยบายการศึกษาตามแผนการศึกษา พุทธศักราช 2475 นี้ แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลมุ่งหวังที่จะให้นักเรียนส่วนใหญ่ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้มีการศึกษาวิชาชีพทุกคน กล่าวคือ ได้จัดชั้นประถมศึกษาสามัญชั้น 5 และ 6 ไว้ สำหรับผู้ที่ไม่สามารถเข้าศึกษาชั้นมัธยมศึกษาได้ วิชาชีพที่เรียนก็คือ การทำสวน การทำนา การเลี้ยงปลุกสัตว์ จักสาน ช่างเย็บเสื้อผ้า ช่างพิมพ์ ช่างก่อสร้าง และช่างไม้ เป็นต้น

สำหรับวิชาสามัญศึกษาที่ต่อชั้นมัธยมศึกษา (มัธยมปีที่ 4) เรียกว่า มัธยมวิสามัญ มีหลักสูตรและเวลาเรียนสั้นยาวต่าง ๆ กันแล้วแต่ประเภทวิชา เช่น เกษตรกรรม พณิชยกรรม และการช่าง เป็นต้น ดังนั้น กองวิชาสามัญศึกษา กรมศึกษาธิการ จึงได้เริ่มส่งเสริมการศึกษาวิชาอาชีพอย่างจริงจังเพื่อสนองนโยบายการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ โดยมี การตั้งโรงเรียนสอนวิชาเกษตรกรรม พณิชยกรรม ช่างก่อสร้าง เลขานุการ และโรงเรียน การเรือนขึ้น ทั้งในเมืองหลวงและต่างจังหวัด

พุทธศักราช 2476 ได้มีการเปิดโรงเรียนพณิชยกรรมแผนกหญิงขึ้นเป็นครั้งแรก ที่โรงเรียนเสาวภา เรียกว่า โรงเรียนพณิชยกรรมเสาวภา¹ และในปีเดียวกันนี้เองได้จัดให้โรงเรียนสตรีบ้านทวาย ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2474 ให้เป็นโรงเรียนวิสามัญการช่าง มีแผนกวิชาการช่างสตรีเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง และได้เปิดสอนหลักสูตรประโยคมัธยมวิสามัญการช่างสตรีขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2478 จนกระทั่งถึงปีพุทธศักราช 2482 โรงเรียนสตรีบ้านทวายได้แยกออกเป็น 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนสตรีบ้านทวาย และโรงเรียนสตรีการช่างบ้านทวาย ต่อมาประมาณพุทธศักราช 2485 โรงเรียนสตรีบ้านทวาย เปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย ส่วนโรงเรียนสตรีการช่างบ้านทวาย เปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนการช่างสตรีพระนครใต้

¹ โรงเรียนเสาวภา, ที่ระลึกในวันครบรอบปีที่ 75 โรงเรียนเสาวภา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2520), หน้า 21.

ทางค่านวิชาการศึกษาของอุตสาหกรรมนั้น คร.ชนู แสงศักดิ์ ไค่กล่าวไว้ในบทความ
เกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพศึกษา ที่แสดงให้เห็นถึงกำเนิดของวิชาช่างอุตสาหกรรม ระดับ
โรงเรียนในประเทศไทย มีข้อความตอนหนึ่งว่า

. . . คนไทยส่วนใหญ่ในขณะนั้นประกอบอาชีพเกษตรกรรมและหัตถกรรมอยู่เป็นพื้น ภัยเหตุนี้
ในสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงหาช่างที่เป็นคนไทยไค่ยาก มีแต่การสอน
วิชาวิศวกรรมในมหาวิทยาลัย และการสอนวิชาพหุรคกลิน คือ ขางกลของโรงเรียน
นายเรือ แห่งราชานุวิไทย ส่วนการสอนวิชาช่างกลยังไม่ มี ปี พ.ศ. 2475
นายทหารเรือคนหนึ่ง มีฝ่ายพรรคนาวิน 10 คน ฝ่ายพหุรคกลิน 100 คน รวมเป็น
110 คน มี น.อ.พระประภอบกุลกิจ ร.น. เป็นหัวหน้า เห็นว่าหากไม่ฝึกอบรม
ลูกหลานไทยให้มีความรู้ทางคานช่างกล ประเทศไทยจะประสบผลร้ายแรงทางเศรษฐกิจ
และการอุตสาหกรรมก็ จะไม่เจริญก้าวหน้า ควรอบรมเด็กไทยให้รู้วิชาช่างเสียแต่
เยาววัย เพื่อเป็นกำลังอันสำคัญในการพัฒนาทางคานอุตสาหกรรมต่อไป คณะนาย-
ทหารเรือชุดนี้จึงไค่ก่อตั้งโรงเรียนอาชีพช่างกลขึ้นที่ตรอกกุ่มต้นบข สีพระยา บางรัก
จัดหลักสูตรประถมวิสามัญ คือ รับนักเรียนที่สำเร็จ ป.3 เขาเรียน ตามหลักสูตร
2 ปี สอนช่างตีเหล็ก ช่างปรับ ชางกลโรงงาน ช่างเครื่องยนต์ นักเรียนรุ่นแรกนี้
มีเพียง 34 คน เรียนทฤษฎีที่โรงเรียนแล้วไปฝึกงานที่กรมอุตสาหกรรมเรือทุกวัน ต่อมา
พ.ศ. 2477 จึงไค่ย้ายไปเปิดสอนที่ปากคลองตลาด โดยเหตุที่กระทรวงธรรมการ
ทองการขยายการศึกษาวิชาชีพให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ตามแผนงานการศึกษาชาติ พ.ศ.
2475 จึงขอความร่วมมือกองทัพเรือรวมงานคาน และไค่ขอโอนโรงเรียนมาสังกัด
กระทรวงศึกษาธิการ ในปี พ.ศ. 2477 นั้น แต่ยั้งติดขัดคานงบประมาณจึงรวมอยู่
ที่หนึ่ง จวบจน พ.ศ. 2478 พล.ร.อ.หลวงสินธุสงครามชัย ร.น. ซึ่งเป็นผู้รวม
ก่อตั้งโรงเรียนอาชีพช่างกลคานคนหนึ่ง มาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ
จึงไค่โอนมาสำเร็จ ทั้งชื่อโรงเรียนใหม่ ว่า โรงเรียนมัธยมอาชีพช่างกล รับนักเรียน
ที่สำเร็จการศึกษามัธยมปีที่ 4 เขาเรียนตามหลักสูตร 2 ปี สอนวิชาคาน ๆ คือ
ช่างเครื่องยนต์ ชางกลโรงงาน ช่างไฟฟ้า เครื่องจักรไค่น้ำ และวิชาเขียนแบบ
ช่างกล ส่วนวิชาสามัญก็สอน คณิตศาสตร์ กลศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ พลศึกษา
คานึง เป็นที่นุกสังเกตคานักเรียนช่างกลไค่ถูกฝึกพื้นฐานการทำงานช่างฝีมืออยู่ยงคี้ คือ
ช่างตีเหล็ก ชางตะใบ ชางบัคกรี และช่างฝึกปรับทางช่างโลหะ ซึ่งทำให้ช่างกลมี
ความละเอียคในการปฏิบัติงานช่าง ต่อมา พ.ศ. 2480 ไค่ปรับปรุงหลักสูตรใหม่
ตามแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 รับนักเรียนที่สำเร็จมัธยมปีที่ 6 เรียน
หลักสูตร 3 ปี ต่อมา พ.ศ. 2482 โรงเรียนมัธยมอาชีพช่างกล ไค่รับการปรับปรุง
เป็นกรณีพิเศษตามแบบอย่างของเยอรมัน โดย พล.ร.อ.หลวงสินธุสงครามชัย ร.น.

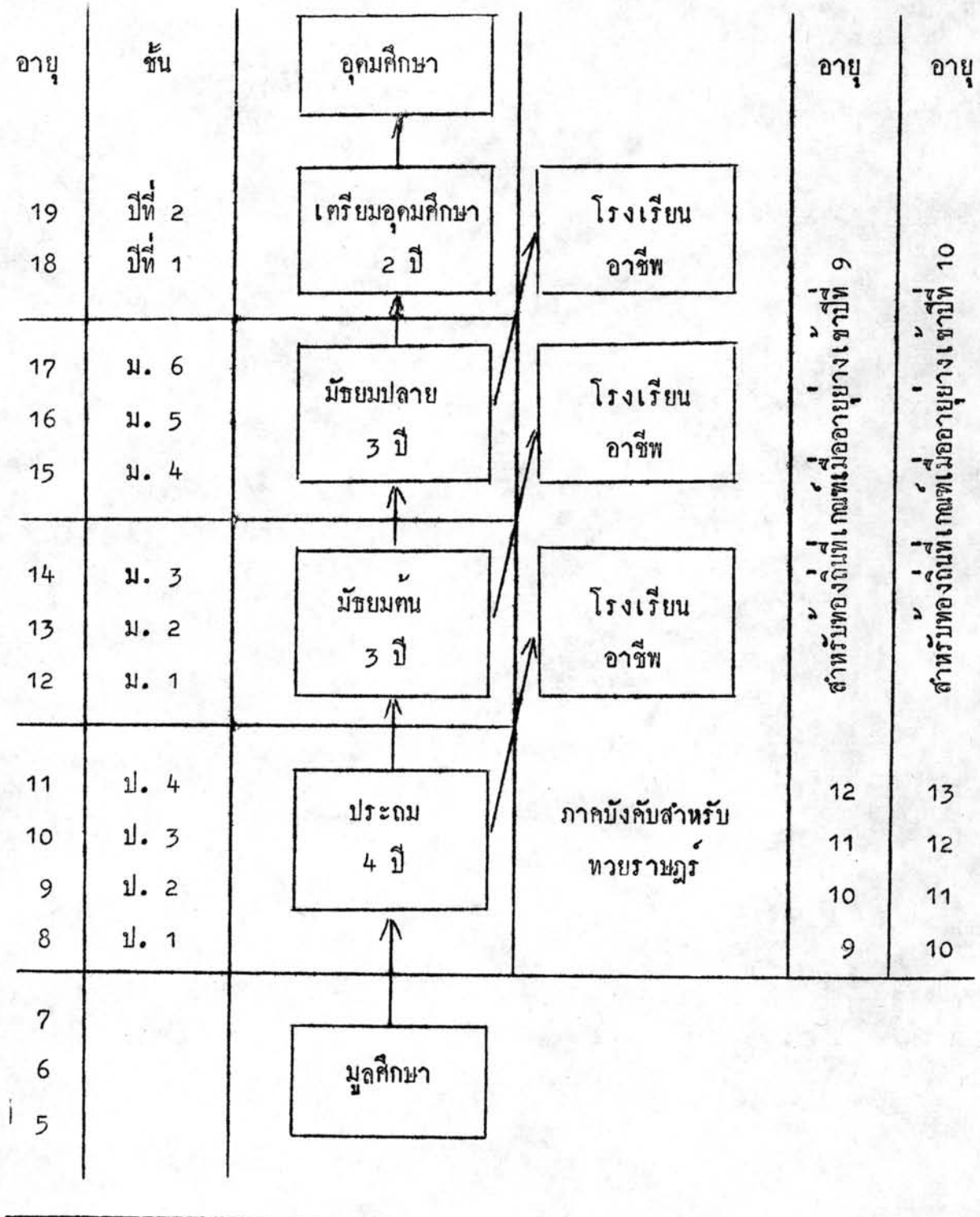
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ร่างโครงการ ขยายโรงเรียนมาตั้งที่หน้า
 ภาควิชาสถานแห่งชาติ คือ โรงเรียนช่างกลปทุมวัน¹

ดังนั้น จึงนับได้ว่า โรงเรียนช่างกลปทุมวันเป็นโรงเรียนประเภทช่างอุตสาหกรรม
 แห่งแรกที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งต่อมาได้มีการปรับปรุงหลักสูตรการเรียน การฝึก
 งาน ประกอบกับได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เช่น ประเทศเยอรมัน ได้ส่งครูมา
 เป็นผู้พื้นฐานการเรียนการสอนวิชาช่างกล และการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ สามารถ
 ผลิตช่างที่มีคุณภาพดี ทำให้ชื่อเสียงของโรงเรียนเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีจนกระทั่งทุกวันนี้

ในปี พุทธศักราช 2479 ได้มีการปรับปรุงแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2475
 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ทางด้านอาชีวศึกษา ได้แบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ อาชีวศึกษาชั้นต้น ชั้นกลาง
 และชั้นสูง โดยจัดให้มีรับทุกระยะที่สุดของประโยคประถม มัธยมศึกษา และมัธยมปลาย ดังแสดง
 ในแผนภูมิที่ 4 ผู้ซึ่งไม่เข้าเรียนชั้นอุดมศึกษาก็อาจเลือกเรียนวิชาชีพที่ตนสมัครใจได้ ในปี
 พุทธศักราช 2480 รัฐบาลได้รับโอนโรงเรียนประถมอาชีวประเภทต่าง ๆ จากทางประชา-
 บาลมาจัดเป็นโรงเรียนประถมอาชีพทางรัฐบาล และพิจารณาจัดตั้งโรงเรียนประเภทต่าง ๆ
 ในส่วนภูมิภาคที่เห็นจำเป็น ต่อมาได้จัดตั้งมัธยมวิสามัญเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น 2 แห่ง คือ
 โรงเรียนมัธยมเกษตรกรรมโนนวัด จังหวัดนครราชสีมา กับโรงเรียนมัธยมวิสามัญเกษตร-
 กรรมหาคีใหญ่ จังหวัดสงขลา ชั้นในที่ที่เป็นโรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรมเดิม ซึ่งได้
 สั่งยุบไปแล้ว จึงนับได้ว่ารัฐบาลได้ปูพื้นฐานการอาชีพด้านเกษตรกรรม ที่สอดคล้องกับสภาพ
 เศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้กับเยาวชนของชาติ ซึ่งต่อมาได้มีการปรับปรุงหลักสูตร
 ให้เจริญขึ้นและมีมาตรฐานดีขึ้น ทำให้ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนวิชาชีพสาขานี้
 เพิ่มมากขึ้น

¹ ชนุ แสงวงศ์, "ประวัติแนวความคิดในการพัฒนาอาชีวศึกษาของไทย,"
 ใน รวมบทความอาชีวศึกษา, ชนุ แสงวงศ์ และ ชูใจ มณีรัตน์, ผู้รวบรวม (กรุงเทพ-
 มหานคร: โรงพิมพ์วิทยากร, 2517), หน้า 11-12.

แผนภูมิที่ 4 แสดงแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2479 ¹

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507, หน้า 344.

เพื่อส่งเสริมอาชีวศึกษาให้แพร่หลายรวดเร็วยิ่งขึ้นสมตามแผนการศึกษาชาติและตามนโยบายของรัฐบาล โรงเรียนอาชีวศึกษาขั้นต้นที่วัดตั้งขึ้นแล้วนั้นจึงรับนักเรียนทุกประเภทโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียนแต่อย่างใดเลย และยังให้เงินอุดหนุนเป็นค่ากินอยู่สำหรับนักเรียนเกษตรกรรมด้วย สำหรับนักเรียนอาชีวศึกษาชั้นสูงได้จัดเก็บค่าเล่าเรียนพอสมควรการจัดตั้งโรงเรียนอาชีวศึกษาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคนี้ ได้พิจารณาตามความเหมาะสมกับสภาพของจังหวัดและความนิยมในอาชีพนั้นแต่ละจังหวัดไป แต่กระทรวงธรรมการก็ประสบปัญหาในการขยายอาชีวศึกษาดังกล่าวข้างต้น คือ ขาดครูที่จะปลูกฝังวิชาชีพทั้งหลาย ดังนั้นจึงได้มีการจัดตั้งโครงการฝึกหัดครูอาชีวศึกษาครั้งใหญ่ขึ้น เมื่อปีพุทธศักราช 2480 เพื่อเตรียมเปิดโรงเรียนในปีพุทธศักราช 2481 โดยการคัดเลือกครูประจำชาติทั่วประเทศจำนวน 600 คน มาอบรมที่กรุงเทพมหานคร คือ วิชาช่างไม้ วิชาช่างทอผ้า วิชาช่างโลหะ วิชาช่างเย็บเสื้อผ้า และวิชาการเรือน ¹

นโยบายขยายโรงเรียนอาชีวศึกษานี้ ได้ดำเนินการโดยการเปิดโรงเรียนอาชีวศึกษาขึ้นทั่วประเทศ บางแห่งได้ดัดแปลงโรงเรียนเก่าให้เข้ากับหลักสูตรใหม่ เช่น โรงเรียนการช่างสตรี โรงเรียนช่างเย็บเสื้อผ้า โรงเรียนช่างทอ โรงเรียนช่างไม้ โรงเรียนช่างเย็บหนัง และโรงเรียนช่างโลหะ เป็นต้น จนกระทั่งสามารถเปิดสอนอาชีวศึกษาได้ทั่วประเทศ

กระทรวงศึกษาธิการเห็นว่างานอาชีวศึกษามีปริมาณงานมากขึ้น และมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ จึงได้พิจารณาปรับปรุงระเบียบราชการขึ้นใหม่ โดยได้ยุบเลิกกรมศึกษาธิการ เมื่อปีพุทธศักราช 2481 และตั้งกรมใหม่ 2 กรม คือ กรมสามัญศึกษา มีหน้าที่จัดการศึกษาสายสามัญ และกรมวิชาการ มีหน้าที่จัดการศึกษาสายอาชีพ

¹ ธนู แสงศักดิ์, ประวัติแนวความคิดในการพัฒนาอาชีวศึกษาของไทย,
หน้า 16.

กรมวิชาการ ได้จัดการค่านอาชีวศึกษาให้ขยายตัวอย่างกว้างขวาง มีโรงเรียนอาชีวศึกษาตั้งขึ้นในระยะนี้หลายประเภท คือ โรงเรียนช่างกล โรงเรียนการช่างสตรี โรงเรียนช่างไม้ โรงเรียนช่างเย็บหนัง โรงเรียนช่างทอผ้า โรงเรียนเกษตรกรรม โรงเรียนประมงพาณิชย์การ โรงเรียนฝึกหัดครูประถมกสิกรรม โรงเรียนช่างโลหะ และโรงเรียนมัธยมพาณิชย์การ เป็นต้น จนกระทั่งปีพุทธศักราช 2484 กรมวิชาการ จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น กรมอาชีวศึกษา

การอาชีวศึกษากำลังก้าวหน้าเป็นลำดับ แต่ต้องได้รับความกระทบกระเทือนจากสงครามโลกครั้งที่ 2 (พุทธศักราช 2485-2489) โรงเรียนหลายแห่งต้องหยุดสอน โรงเรียนอาชีวศึกษาบางแห่งต้องยุบเลิกไปเพราะไม่มีนักเรียน ถึงแม้ว่าสงครามโลกจะสิ้นสุดลงแต่โรงเรียนอาชีวศึกษาที่เปิดสอนขึ้นต้นเพื่อมุ่งจะให้เป็นการฝึกอาชีพ ก็ยังไม่มีผู้นิยมเรียนอยู่เช่นเดิม ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้พยายามปรับปรุงหลักสูตรให้มีผู้นิยมเรียนอาชีวศึกษามากขึ้น โดยขยายระดับการศึกษาและเปิดแผนกวิชาใหม่ขึ้นในโรงเรียนการช่างและอุตสาหกรรมหลายแห่ง มีการปรับปรุงการฝึกหัดครูอาชีวศึกษาให้เจริญขึ้นและมีมากขึ้น เพราะต้องการผู้มีความรู้ความชำนาญในอาชีพนั้น ๆ มาทำการอบรมและสั่งสอนในโรงเรียน

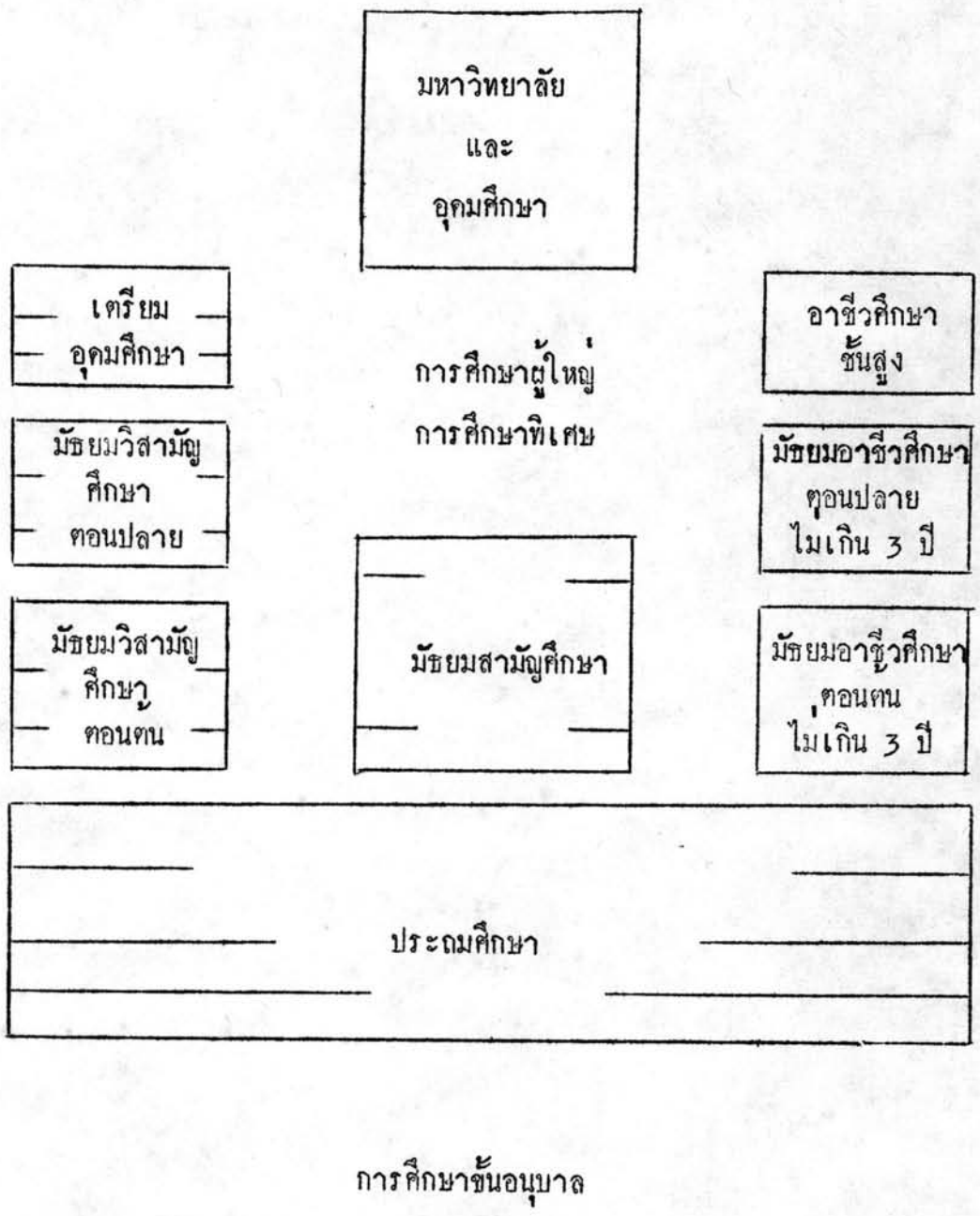
หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการเปลี่ยนรัฐบาลหลายครั้งหลายหน แต่ไม่ว่าจะเปลี่ยนรัฐบาลกี่ครั้งก็ตาม คณะรัฐบาลทุกรัฐบาลต่างก็มุ่งจัดดำเนินการศึกษาให้เจริญยิ่งขึ้นไป นายเดือน บุญนาค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในสมัยนั้น (พุทธศักราช 2489-2490) ได้กล่าวว่ " . . . การให้การศึกษแก่เยาวชน เป็นรากฐานของความเจริญแห่งประเทศชาติ . . ." ¹ ดังนั้น ในปีพุทธศักราช 2493 กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อจัดวางโครงการศึกษาใหม่ เรียกว่า แผนการศึกษาชาติพุทธศักราช 2494 ตามแผนการศึกษาฉบับนี้ ได้แบ่งมัธยมศึกษาออกเป็น 3 สาย คือ มัธยมศึกษาสามัญศึกษา มัธยมวิสามัญศึกษา และมัธยมอาชีวศึกษา ดังแสดงในแผนภูมิที่ 5

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507, หน้า 361.

แผนภูมิที่ ๖ แสดงแผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494 ¹

อายุปีที่

- 25
- 24
- 23
- 22
- 21
- 20
- 19
- 18
- 17
- 16
- 15
- 14
- 13
- 12
- 11
- 10
- 9
- 8
- 7
- 6
- 5
- 4

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 368.

มัธยมวิสามัญศึกษา คือ การศึกษาวิชาเป็นพื้นฐานความรู้สำหรับไปศึกษาต่อในชั้นเตรียม-
อุดมศึกษา หรืออาชีวศึกษา โดยจัดสอนทั้งแก่ชั้นมัธยมวิสามัญตอนต้น ปีที่ 1 ถึง ปีที่ 3 และ
ชั้นมัธยมวิสามัญตอนปลาย ปีที่ 4 ถึง ปีที่ 6 ส่วนมัธยมอาชีวศึกษานั้น คือ การศึกษาวิชาเฉพาะ
ซึ่งเป็นพื้นฐานความรู้สำหรับประกอบการอาชีพ แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ คือ มัธยมอาชีว-
ศึกษาตอนต้น รับช่วงจากประถมศึกษา มัธยมอาชีวศึกษาตอนปลาย รับช่วงจากมัธยมสามัญ-
ศึกษาปีที่ 3 หรือ มัธยมวิสามัญศึกษาตอนต้น และมัธยมอาชีวศึกษาชั้นสูง รับช่วงจากชั้น
มัธยมวิสามัญศึกษาตอนปลาย และผู้สำเร็จมัธยมอาชีวศึกษาตอนปลาย มัธยมศึกษาแต่ละระดับ
กำหนดเวลาเรียนไว้ไม่เกิน 3 ปี ผู้ที่สำเร็จการศึกษามัธยมอาชีวศึกษาตอนปลาย ก็มีโอกาส
ศึกษาต่ออาชีวศึกษาชั้นสูงได้ แผนการฝ่ายอาชีวศึกษาก็ได้ดำเนินไปตามแนวที่ใดที่กำหนดไว้
โดยที่ส่วนใหญ่ในต่างประเทศจะมีโรงเรียนช่างไม้ 1 โรง และ โรงเรียนการช่างสตรี 1 โรง
นอกจากนั้นบางจังหวัดยังมีโรงเรียนช่างโลหะ ช่างท่อเรือ ช่างเย็บหนัง ช่างทอผ้า
ช่างปั้น และโรงเรียนช่างไม้บางแห่งได้เปิดสอนช่างโลหะด้วย ทั้งนี้ ตามแผนการศึกษาชาติ
ฉบับพุทธศักราช 2494 จึงมีโรงเรียนอาชีวศึกษาขึ้นทั่วประเทศ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

การอาชีวศึกษาในประเทศไทยได้รับการพัฒนาครั้งใหญ่ นับตั้งแต่ ปีพุทธศักราช 2494
เป็นต้นมา กล่าวคือ ประเทศสหรัฐอเมริกา และองค์การยูเนสโก ได้เข้ามามีบทบาทในการ
พัฒนาอาชีวศึกษา โดยที่องค์การยูเนสโก ได้ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ จัดโครงการ
10 ปี เพื่อปรับปรุงอาชีวศึกษา เริ่มตั้งแต่ พุทธศักราช 2494-2503 องค์การนี้ได้ให้ความ
ช่วยเหลือในด้านใหญ่ๆ เช่น วิชาการ และอุปกรณ์การศึกษา ส่วนประเทศสหรัฐ-
อเมริกา ได้ตั้งคณะกรรมการบริหารวิเทศกิจประจำประเทศไทย (United States
Operation Mission) หรือองค์การยูซอม ซึ่งได้ทำสัญญาความช่วยเหลือระหว่างมหาวิทยาลัย
ต่าง ๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา กับสถาบันการศึกษาของประเทศไทย เช่น มหาวิทยาลัยเวอ-
นิงตัน ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่โรงเรียนอาชีวศึกษา อบรมผู้บริหารอาชีวศึกษา ใหญ่ๆ เช่น
และให้ทุนครูไปอบรมต่างประเทศ มหาวิทยาลัยฮาวาย และองค์การยูซอม ให้ความช่วยเหลือ
ที่เรียกว่า โครงการอาชีวศึกษาขององค์การ ส.ป.อ. (SEATO Skill Labour) ซึ่งเป็น
โครงการฝึกช่างฝีมือ และปรับปรุงโรงเรียนช่างไม้ให้เป็นโรงเรียนการช่าง และช่วยการ-

ฝึกหัดครูอาชีวศึกษาอีกด้วย นอกจากนี้ ยูซอม ไคชวยกรมอาชีวศึกษาภายใต้โครงการศึกษา
ชนบท พุทธศักราช 2504-2514 อันเป็นโครงการจัดตั้งและปรับปรุงโรงเรียนสารพัดช่าง
ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และยังจัดตั้งขยายโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ในท้องถิ่น
ของชนบทต่าง ๆ ทั่วประเทศอีกด้วย

ในขณะที่การอาชีวศึกษากำลังมีการพัฒนาให้ก้าวหน้าอย่างกว้างขวางนั้น ได้มีการ
ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในเดือนตุลาคม พุทธศักราช 2501 ต่อมา รัฐบาลได้ตั้งสภาการศึกษา
แห่งชาติขึ้น เมื่อปี พุทธศักราช 2502 ซึ่งได้ทำการพิจารณาปรับปรุงแผนการศึกษาของชาติ
ให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะปฏิวัติ โดยอาศัยเค้าโครงจากแผนการศึกษาราชินี ฉบับ
พุทธศักราช 2494 มาเป็นแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 ซึ่งแผนการศึกษา
แห่งชาติฉบับนี้ได้เน้นในค่านอาชีวศึกษาอย่างกว้างขวาง โดยแยกการศึกษาออกเป็น 2 สาย
คือ สายสามัญ และ สายอาชีพ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 6

นโยบายในการจัดการอาชีวศึกษาตามแผนการศึกษาชาติฉบับนี้ ได้กล่าวไว้ในข้อ 25 ของแนวจัดการศึกษา ว่า " . . . รัฐพึงสนับสนุนอาชีวศึกษาอย่างกว้างขวาง และให้สอดคล้องกับภาวะทางเศรษฐกิจของชาติ . . ." ¹ ดังนั้น ในระบบโรงเรียน คำนับมัธยมศึกษาสายอาชีพนั้น ได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ มัธยมศึกษาตอนต้นสายอาชีพ (ม.ศ.1-3) มัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ (ม.ศ.4-6) และอุดมศึกษา ประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ละประโยคอาจจัดเป็นหลักสูตรจบในตัว คือ 1 ชั้น 2 ชั้น หรือ 3 ชั้น โดยคำนึงถึงลักษณะของวิชาอาชีพเป็นสำคัญ สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาสายอาชีพนั้น ได้แก่ โรงเรียนประเภทต่าง ๆ ดังนี้ คือ ² โรงเรียนการช่างชาย ซึ่งรวมโรงเรียนการช่างทุกประเภท โรงเรียนการช่างสตรี โรงเรียนเกษตรกรรม โรงเรียนช่างกล โรงเรียนช่างไม้ และโรงเรียนหลักสูตรระยะสั้น

ถึงแม้ว่าแนวนโยบายในการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาชาติ ฉบับพุทธศักราช 2503 จะเน้นเรื่องการศึกษาอย่างกว้างขวาง แต่กลับมีผู้เข้าเรียนในสายอาชีวศึกษาน้อยลง กล่าวคือ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวนนักเรียนน้อยลงมาก เพราะอาชีวศึกษาในระยะนั้นเน้นการฝึกคนเข้าป้อนระบบแรงงานอุตสาหกรรม ³ ซึ่งหากมีอายุเกินไปก็หางานทำได้ยาก ดังนั้น นักเรียนจึงเข้าไปอยู่ในโรงเรียนสามัญมากขึ้น นอกจากนั้นแล้ว ผู้สำเร็จอาชีวศึกษาสมัครเป็นครูไม่ได้เนื่องจากไม่มีวุฒิครู จำนวนนักเรียนการช่าง และการช่างสตรีจึงลดน้อยลงมาก ดังนั้น รัฐบาลจึงพยายามที่จะปรับปรุงการศึกษาอาชีพให้ก้าวหน้าให้เป็นประโยชน์ต่ออาชีพของพลเมือง ทั้งนี้ โดยใช้เงินงบประมาณ เงินกู้ ความช่วยเหลือจากรัฐบาลประเทศต่าง ๆ และองค์การระหว่างประเทศ

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507, หน้า 382.

² วรวิทย์ วตินสรากร, การศึกษาของไทยฉบับปรับปรุง (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2516), หน้า 205.

³ ธนู แสงศักดิ์, ประวัติแนวความคิดในการพัฒนาอาชีวศึกษาของไทย, หน้า 23.

ในด้านความช่วยเหลือจากต่างประเทศ มีประเทศต่าง ๆ และองค์การต่าง ๆ
ให้ความช่วยเหลือในด้านการพัฒนาอาชีวศึกษา ดังนี้

1. รัฐบาลญี่ปุ่น ให้ความช่วยเหลือจัดตั้ง "ศูนย์ฝึกโทรคมนาคม เมื่อพุทธศักราช 2503
ช่วยเหลือกรมอาชีวศึกษา โดยการให้ทุนครูไทยไปศึกษาและฝึกงานในด้านการโทรคมนาคม
ต่อมา ได้จัดตั้งโรงเรียนโทรคมนาคม ซึ่งเปิดสอนเมื่อพุทธศักราช 2505
2. รัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ให้ความช่วยเหลือจัดตั้งโรงเรียนเทคนิคพระนครเหนือ
ในปีพุทธศักราช 2501 โดยให้ทุนแก่ ครู อาจารย์ โรงเรียนช่างกลไปศึกษาต่อ และให้ความ
ก่อตั้งวิทยาลัยเทคนิคอีกแห่งหนึ่งที่จังหวัดขอนแก่น เมื่อพุทธศักราช 2508 และยังได้ส่งอาสา-
สมัครชาวเยอรมันมาช่วยเหลืองานด้านต่าง ๆ ส่งผู้เชี่ยวชาญและอุปกรณ์ต่าง ๆ ทางด้าน
เกษตรกรรม มาร่วมดำเนินการก่อสร้างจัดตั้งศูนย์วิศวกรรมเกษตร ที่ฟาร์มบางพูน จังหวัด
ปทุมธานี เมื่อพุทธศักราช 2512 ด้วย
3. องค์การสหประชาชาติ ให้ความช่วยเหลือกรมอาชีวศึกษาในการจัดตั้งวิทยาลัย
เทคนิคชนบท ขึ้นที่บางมด เมื่อพุทธศักราช 2503 ต่อมาในปีพุทธศักราช 2505 ได้รับความ
ช่วยเหลือจากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development
Program) ในด้านการปรับปรุงและขยายงาน ปรับปรุงหลักสูตร วิธีสอน จัดซื้อเครื่องมือ
อุปกรณ์ และช่วยเหลือในการผลิตครูเทคนิคชั้นสูง ตลอดจนส่งผู้เชี่ยวชาญมาช่วย และส่งครู
ไปศึกษาต่อต่างประเทศ จนกระทั่งในปีพุทธศักราช 2514 จึงได้มีการรวมวิทยาลัยเทคนิค
ชนบท วิทยาลัยเทคนิคพระนครเหนือ และวิทยาลัยเทคนิคชนบท ศึกษาระดับเป็นสถาบัน
เทคโนโลยีพระจอมเกล้า มีการสอนระดับวิชาชีพชั้นสูง (ป.วส.) และระดับปริญญา คือ
ปริญญาวิศวกรรม (ว.ศบ.) และปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรม (ค.อบ.) ซึ่งเป็นการเปิด
โอกาสให้ผู้ที่มีความสามารถสูงได้มีโอกาสเรียนต่อถึงระดับปริญญาได้
4. รัฐบาลออสเตรเลีย ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงโรงเรียนช่างกลพระนคร-
เหนือ เมื่อพุทธศักราช 2507-2510 โดยการส่งผู้เชี่ยวชาญมาให้คำปรึกษาแนะนำ ปรับปรุง
การจัดโรงงาน ระเบียบวิธีการสอน จัดทำคู่มือครู และทำการอบรมด้านวิชาการแก่ครูผู้สอน

5. รัฐบาลออสเตรเลีย ให้ความช่วยเหลือในการจัดตั้งโรงเรียนเทคนิคสี่ทึบ ให้เป็นโรงเรียนประเภทการช่างอุตสาหกรรม เปิดทำการสอนได้เมื่อพุทธศักราช 2514 โดยเปิดสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ 8 แผนกวิชา คือ ช่างก่อสร้าง ช่างเครื่องยนต์ดีเซล ช่างไฟฟ้า ช่างเชื่อมโลหะแผ่น ช่างกลการเกษตร ช่างกลโรงงาน ช่างจึกและทำเครื่องมือ และช่างเขียนแบบ และยังให้กู้เงิน 17 ล้านมาร์ค เพื่อปรับปรุงโรงเรียนการช่างในทางจังหวัดอีก 12 แห่ง เมื่อพุทธศักราช 2517

ในค่านับเงินกู้เพื่อพัฒนาอาชีพศึกษานี้ ได้กู้เงินจากธนาคารโลก และธนาคารเอเชีย ดังนี้คือ

ธนาคารโลก ให้กู้เงินมาพัฒนาอาชีพศึกษาตามโครงการเงินกู้เพื่อพัฒนาอาชีพศึกษา เป็นเงิน 6 ล้านเหรียญอเมริกัน โครงการนี้เริ่มเมื่อพุทธศักราช 2510 มีระยะดำเนินการ 5 ปี มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงการอาชีพศึกษาทางคานช่างอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม ในวงเงินทุน 648.6 ล้านบาท เงินจำนวนนี้ได้ใช้จ่ายในการซื้อและติดตั้งเครื่องอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร เพื่อการฝึกฝนอบรมนักเรียน ชนบทที่จะสร้างอาคาร โรงฝึกงาน ของโรงเรียนและวิทยาลัย ในโครงการเงินกู้ 25 แห่ง ซึ่งเป็นของโรงเรียนประเภทการช่างอุตสาหกรรม 14 แห่ง โรงเรียนและวิทยาลัยเกษตรกรรม 9 แห่ง วิทยาลัยครูอาชีพศึกษาเทเวศน์ และวิทยาลัยครูเกษตรกรรมบางพระ จังหวัดชลบุรี โรงเรียนการช่างที่ได้ปรับปรุงแล้วได้เปลี่ยนชื่อเป็น โรงเรียนเทคนิค

ธนาคารพัฒนาเอเชีย ให้กู้เงิน 4 ล้านเหรียญอเมริกัน เพื่อซื้อเครื่องมือและปรับปรุงวิทยาลัยเทคนิคประจำภาค 4 แห่ง คือ เทคนิคภาคพายัพ เทคนิคกรุงเทพฯ เทคนิคนครราชสีมา และเทคนิคสงขลา เมื่อปีพุทธศักราช 2517 นอกจากนี้แล้วในการพัฒนาอาชีพศึกษาของประเทศไทยยังได้รับความช่วยเหลือจากองค์การทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nations International Children Emergency Fund) หรือองค์การยูนิเซฟ ได้ให้ความช่วยเหลือโดยการปรับปรุงโรงเรียนการช่างสตรี 35 โรง ตั้งแต่พุทธศักราช 2506-2510 อีกด้วย

ในขณะที่การอาชีวศึกษากำลังเจริญก้าวหน้าเป็นลำดับนั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลง
 ทางการศึกษาเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ในปีพุทธศักราช 2517 กล่าวคือ คณะรัฐมนตรี ได้ตั้งคณะ-
 กรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา ซึ่งได้พิจารณาเสนอแนวทางจัดการศึกษาให้เหมาะสม
 กับกาลสมัย เศรษฐกิจและสังคม จึงเป็นแนวทางร่างแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับต่อมา โดย
 เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2520 ได้มีการประชุมคณะรัฐมนตรี มีมติแผนการศึกษาแห่งชาติ
 พุทธศักราช 2520 ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา¹ นโยบายทางค่านอาชีวศึกษา ได้กล่าวไว้ใน
 ข้อ 20 ของหมวดที่เกี่ยวกับแนวนโยบายการศึกษาของรัฐ ดังนี้คือ "รัฐพึงสนับสนุนการอาชีว-
 ศึกษาอย่างกว้างขวาง และให้สอดคล้องกับภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในรูปแบบที่จัดให้
 ยสมผสานเข้าไว้ในการศึกษาทุกระดับ และที่จัดเป็นเอกเทศตามความจำเป็น ทั้งนี้โดยมุ่งเน้น
 ความรู้ความสามารถด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมที่สนับสนุนการเกษตรเป็นสำคัญ"²

ทางด้านระบบการศึกษา ได้กล่าวถึงการอาชีวศึกษาไว้ในข้อ 36 ดังนี้คือ

36. การอาชีวศึกษา เป็นการศึกษาวิชาชีพที่มุ่งผลิตกำลังคนในระดับต่าง ๆ กันตาม
 ความต้องการของท้องถิ่นและสังคม

การศึกษาวชิราชีพในระดับประถมศึกษา มุ่งฝึกให้ผู้เรียนเกิดมีนิสัยรักการทำงาน
 สามารถนำความรู้จากบทเรียนและการทำงานในโรงเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

การศึกษาวชิราชีพในระดับมัธยมศึกษา มุ่งฝึกให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ มีความรู้
 ความชำนาญที่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติและประกอบอาชีพได้อย่างจริงอย่างหนึ่ง หรือ
 เพื่อในรูแนวทางที่จะศึกษาเพิ่มเติมตามความถนัดและความสนใจของแต่ละบุคคลอีกอย่าง
 หนึ่ง การจัดการศึกษาอาจจัดรวมอยู่กับโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยทั่วไป หรือจัดเป็น
 เอกเทศ โดยเน้นการฝึกหัดในระดับกึ่งฝีมือและระดับฝีมือ

การศึกษาวชิราชีพในระดับอุดมศึกษา มุ่งฝึกวิชาชีพในระดับสูง เพื่อให้มีความสามารถ
 และความชำนาญเฉพาะอย่าง สอดคล้องสัมพันธ์กับการพัฒนาตลาดแรงงาน การจัด

¹ "แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520," วารสารสามัญศึกษา 14:5
 (พฤษภาคม 2520): 30-31.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

การศึกษาอาจจัดเป็นสถาบันเฉพาะอย่าง จักรวมอยู่ในวิทยาลัย หรือจัดในมหาวิทยาลัย ก็ได้ตามความเหมาะสม

การศึกษาวชิราวุธพิเศษ เป็นการศึกษาที่มุ่งการอบรมการอาชีพบางอย่างที่ค่อนข้างฝึกฝนพิเศษแต่เขาวัย และเป็นเวลานาน เช่น นาฏศิลป์ และดนตรี เป็นต้น การจัดการศึกษาอาจจัดทั้งเป็นสถาบันเฉพาะ หรือจัดเพิ่มวิชาชีพเขาในหลักสูตรปกติ โดยให้มีระยะเวลาเรียนต่าง ๆ กัน ตามความจำเป็นแห่งมาตรฐานวิชาชีพพิเศษนั้น ๆ

การศึกษาวชิราวุธในการศึกษานอกโรงเรียน มุ่งให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกอาชีพระยะสั้น เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพที่องการได้ หรือเพื่อฝึกเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดในอาชีพที่กล่าวถึงประกอบอยู่ หรือที่จะประกอบการทำงานไปให้สมบูรณ์ หรือเพื่อประกอบอาชีพนั้น ใดก็ขึ้น¹

การที่รัฐบาลได้พยายามพัฒนาการอาชีวศึกษาอย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบอบการศึกษาตามแผนการศึกษาชาติ ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละยุคสมัย จนกระทั่งถึงแผนการศึกษาชาติฉบับปัจจุบัน ตลอดจนได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศในค่านต่าง ๆ คั้งที่ใดกล่าวมาแล้ว ประกอบกับการขยายตัวทางค่านเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง ทำให้ประเทศมีความต้องการกำลังคนในระดับกลาง ในค่านช่างอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และพิชชกรรม ประกอบกับผู้นปกครองทั้งหลายเริ่มเล็งเห็นความสำคัญและประโยชน์ในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในค่านอาชีวศึกษา คั้งนั้น ผู้ที่องการเรียนในสายอาชีวศึกษาจึงมีเพิ่มมากขึ้นจนโรงเรียนอาชีวศึกษาของรัฐบาลไม่สามารถจะสนองความต้องการของนักเรียนได้ทั่วถึง จึงมีความเคลื่อนไหวในค่านการเปิดกิจการโรงเรียนราษฎร์ประเภทอาชีวศึกษา เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระในการจัดการศึกษาสายอาชีพของกรมอาชีวศึกษา ซึ่งมีการลงทุนเพื่อเปิดทำการสอนในสายอาชีวศึกษาเพิ่มมากขึ้นทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด สาขาวิชาที่นิยมเปิดสอนกันมาก ได้แก่ ช่างอุตสาหกรรม พิชชกรรม และศิลปหัตถกรรม ซึ่งในการเปิดสอนของโรงเรียนเอกชนนี้ ในการวิจัยครั้งนี้จะได้พิจารณาถึงผลผลิตของโรงเรียน คือ คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษา และคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งผลของการวิจัยครั้งนี้จะได้เป็นข้อมูลให้กับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา-เอกชน ในการกำหนดนโยบายการอาชีวศึกษาต่อไป

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

ความเป็นมาของโรงเรียนราษฎร์

ก่อนที่รัฐจะเข้ามามีบทบาทในการให้การศึกษาแก่ประชาชนอย่างเป็นทางการนั้น การศึกษาของประเทศไทยดำเนินการโดย ครอบครั้ว วัค วัง และสำนักอาจารย์ที่สอนวิชาชีพ โดยเฉพาะ โดยที่ทางราชการหรือรัฐมิได้ยื่นมือเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้น การจัดการศึกษา จึงอยู่ในสภาพต่างคนต่างทำ หลักสูตรการเรียนการสอนแต่ละแห่งจึงแตกต่างกันไป ไม่ได้เป็นแบบแผนอย่างเดียวกัน ซึ่งลักษณะการจัดการศึกษาเช่นนี้ได้ดำเนินติดต่อกันมาจนกระทั่งถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้โปรดเกล้าสถาปนาโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง จัดทำโครงการศึกษา และตั้งกระทรวงธรรมการขึ้น นับตั้งแต่นั้นมารัฐก็ได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาให้กับประชาชนในประเทศไทยโดยตรงตลอดมา

นับตั้งแต่ประเทศไทยมีโครงการศึกษามับแรก ตั้งแต่พุทธศักราช 2441 เป็นต้นมา รัฐบาลทุกยุคทุกสมัย ได้มีนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาเป็นอย่างเดียวกัน คือ การจัดการศึกษา เป็นกิจการสาธารณูปโภคอย่างหนึ่งที่รัฐพึงจัดบริการให้กับประชาชน จึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงของรัฐที่จะต้องเป็นผู้จัดการศึกษา แต่เนื่องด้วยเหตุว่า การศึกษาเป็นการลงทุนอย่างหนึ่งซึ่งจำเป็นต้องใช้เงินลงทุนเป็นจำนวนมาก เพื่อที่จะได้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพทั้งในค่านปริมาณและคุณภาพ ประกอบกับรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องพัฒนาประเทศทางด้านอื่น ๆ อีกมากมาย ดังนั้น ในการจัดให้มีสถานศึกษาเพื่อบริการด้านการศึกษาให้แก่ประชาชนนั้น รัฐจึงใช้วิธีแบ่งแรง คือ รัฐจัดเองบ้าง และส่งเสริมให้คณะหรือเอกชนจัดบ้าง¹ แสดงให้เห็นว่า นอกจากรัฐจัดการศึกษาเองแล้ว รัฐยังได้ให้ความสำคัญแก่คณะบุคคลหรือเอกชนได้เข้ามามีส่วนแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการจัดการศึกษาของประเทศอีกแรงหนึ่งด้วย ด้วยเหตุนี้ เอกชนจึงเข้ามามีบทบาทในการช่วยแบ่งเบาภาระในการจัดการศึกษาของ

¹ ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 86 ตอนที่ 6 (วันที่ 22 มกราคม 2512), ฉบับพิเศษ, หน้า 2.

ชาติทุกระดับทุกประเภท โดยมีหลักการเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพและปริมาณของการบริการทางการศึกษา และเพื่อให้ทุกฝ่ายที่สนใจมีความสามารถและมีกุศลเจตนาในอันที่จะช่วยจัดการศึกษาของชาติได้มีส่วนร่วมด้วย ¹

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่บ่งชี้ว่า การจัดการศึกษาของฝ่ายเอกชนที่เรียกกันว่า โรงเรียนราษฎร์นั้น ได้มีขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา ² โดยคณะมิชชันนารีในกายโรมันคาทอลิก ชาวฝรั่งเศส ได้ตั้งโรงเรียนสามเณร ³ ซึ่งตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์มุ่งเผยแพร่วิทยาศาสตร์ในหมู่คนไทย นอกจากนั้นยังได้สอนภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และวิทยาการต่าง ๆ รวมทั้งวัฒนธรรมของฝรั่งเศสให้แก่ประชาชนชาวไทยที่เข้าเรียนในโรงเรียนเหล่านั้นด้วย โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระราชทานที่ดินและราชทรัพย์ในการสร้างโรงเรียน โรงเรียนสามเณรนี้บางแห่งมีนักเรียนประจำ ส่วนนักเรียนมีทั้งคนไทยทั้งที่เป็นบุคคลธรรมดา และมหาดเล็ก รุ่งเด็กซึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ทรงพระราชกรุณาจัดส่งให้มาเรียน นอกจากนี้ยังมีนักเรียนที่เป็นคนจีนและญวนด้วย ⁴

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กองสถิติและวิเคราะห์การศึกษา, "บทบาทของเอกชนในการช่วยจัดการศึกษาของชาติ ในช่วงปีการศึกษา 2513-2518" (กรุงเทพมหานคร: กองสถิติและวิเคราะห์การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2519), หน้า 1. (อัครสำเนา)

² เสถียร ศกุนตลา, ประวัติการโรงเรียนราษฎร์และทำเนียบโรงเรียนราษฎร์ ตอนที่ 1 โรงเรียนราษฎร์ในประวัติศาสตร์ (พระนคร: โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์, 2505), หน้า 20-24.

³ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ, 2435-2507, หน้า 4.
⁴ เสถียร ศกุนตลา, ประวัติการโรงเรียนราษฎร์และทำเนียบโรงเรียนราษฎร์ ตอนที่ 1 โรงเรียนราษฎร์ในประวัติศาสตร์, หน้า 24.

⁵ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ, 2435-2507, หน้า 4.

เสถียร ศกุนตลา, ประวัติการโรงเรียนราษฎร์และทำเนียบโรงเรียนราษฎร์

พ. ไชยเดช¹ ได้กล่าวถึงบทบาทของคณะมิชชันนารีในการให้การศึกษาซึ่งนับว่าเป็นวิทยาการแผนใหม่แก่ประชาชนชาวไทยว่า

... คณะมิชชันนารีได้มีบทบาทในการให้การศึกษาแก่ประชาชนชาวไทยดำเนินติดต่อกันเรื่อยมา บางยุคบางสมัยอาจพบเขาลงไปบางเพราะสภาวะสงครามทั้งภายในและภายนอกประเทศ จนกระทั่งถึงปีพุทธศักราช 2371 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ คณะมิชชันนารีอเมริกัน โศเซมาวูเผยแผ่คริสต์ศาสนาในประเทศไทยเป็นครั้งแรก และก็มีคณะอื่น ๆ ทะยอยเพิ่มเติมเข้ามาอีกภายหลัง คณะมิชชันนารีเหล่านี้ได้นำวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาเผยแผ่ควย เช่น การแพทย์ การพิมพ์ การช่างทอเรือ และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น บุคคลสำคัญของประเทศ ซึ่งได้แก่ เจ้านายและขุนนางที่เล็งเห็นความสำคัญของวิทยาการสมัยใหม่ได้ส่งบุตรหลานมาเรียนหนังสือกับพวกมิชชันนารีเหล่านี้ เพื่อศึกษาวิทยาการสมัยใหม่ เช่น ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สรีรวิทยา และภูมิศาสตร์ เป็นต้น . . .

ดังนั้น ความนิยมในการศึกษาวิทยาการแผนใหม่จึงมีเพิ่มมากขึ้นทุกที คณะมิชชันนารีจึงได้ตั้งโรงเรียนเพื่อสอนราษฎรสามัญทั่วไปขึ้นเป็นแห่งแรกที่บ้านมอญ ไกล ๆ วัดแจ้ง (วัดอรุณราชวราราม) เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2395 โดย แหม่มมัตตูน (Mrs. Mattoon) มิชชันนารีชาวอเมริกัน ซึ่งเป็นหมอสอนศาสนาพวกเพรสไบทีเรียน (Presbyterian) ซึ่งการสอนในครั้งนั้นสอนเป็นภาษาไทย² ต่อมาในวันที่ 30 กันยายน ปีเดียวกันนั้นเอง คณะมิชชันนารีอีกคณะหนึ่งได้เปิดโรงเรียนประจำสำหรับเด็กจีน สอนควยภาษาจีน ใช้ครูจีนซึ่งเคยเป็นผู้ช่วยของแหม่มมัตตูนมาก่อน ชื่อ ชินแส เกียงกวา ชิน (Ki-eng Qua Sean) เป็นผู้สอน หลังจากนั้นอีก 4 เดือน โรงเรียนไปมาของแหม่มมัตตูนที่ได้ตั้งขึ้นที่หมู่บ้านคนมอญนั้นได้สลายตัวมารวมกับโรงเรียนของชินแส เกียงกวา ชิน และกิจการได้ก้าวหน้าเจริญมาเป็น

¹ พ. ไชยเดช, "ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนราษฎรกับครูโรงเรียนราษฎร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), หน้า 7.

² กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507, หน้า 98.

อันดี โดยบุคคลสำคัญในยุคนั้น ทั้งแท่นนางชั้นผู้ใหญ่จนถึงพระเจ้าแผ่นดิน ได้ให้ความร่วมมือสนับสนุนส่งเด็กเข้ามาศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนมากขึ้น ในปีพุทธศักราช 2400 โรงเรียนไคยย้ายไปอยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ตำบลสำเหร่ จังหวัดธนบุรี เมื่อชินแสเกียง ถึงแก่กรรมผู้จัดการคนต่อไปเป็นคนไทย ชื่อครูแก้ว หรือครูเขี้ยว (Kru Keo) ได้เปลี่ยนภาษาที่ใช้สอนเป็นภาษาไทย ทั้งแต่พุทธศักราช 2503 เป็นต้นมา

ทางด้านวิชาชีพ นางเอส จี แมคฟาร์แลนด์ (Mrs. S. G. McFarland) ได้จัดตั้งโรงเรียนอรุณประดิษฐ์ขึ้นที่จังหวัดเพชรบุรี เมื่อพุทธศักราช 2408¹ โดยได้รับความร่วมมือจากเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี การสอนทั่วไปเป็นการสอนเกี่ยวกับการตัดเย็บเสื้อผ้า หรือวิชาการช่างสตรี นับว่าเป็นโรงเรียนราษฎรอาชีวศึกษาแห่งแรกในประเทศไทย ที่ตั้งขึ้นโดยชาวต่างชาติ

สำหรับในเมืองหลวง ใค้มีคณะมิชชันนารี โดย หมอ เอส ซี ยอร์ช (Mr. S. G. George) ได้ขอซื้อที่ดินริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตำบลตะวันตกอันเป็นที่ตั้งของพระราชวังหลัง มาแต่เดิม เมื่อพุทธศักราช 2413 เพื่อจัดตั้งเป็นโรงเรียนประจำสำหรับสตรีชั้น ชื่อโรงเรียนกุลสตรีวังหลัง² การก่อสร้างโรงเรียนยังไม่เสร็จ หมอยอร์ช และภริยา ได้ขอกลับประเทศสหรัฐอเมริกา คณะมิชชันนารีได้แต่งตั้งหมอเฮาส์และภริยา รับผิดชอบดำเนินการต่อมาจนโรงเรียนสามารถเปิดสอนดำเนินการได้ ในวันที่ 13 พฤษภาคม 2417 โดยมีนักเรียนประจำ 6 คน และนักเรียนไปกลับ 1 คน วิชาที่สอนส่วนใหญ่เป็นวิชาอาชีวศึกษาสำหรับสตรี และทางโรงเรียนได้จัดให้มีกิจกรรมอันสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งนับได้ว่าเป็นความริเริ่มจัดให้มีเป็นครั้งแรกในประเทศไทย คือ การจัดแสดงการฝีมือของนักเรียน ซึ่งทำให้คนทั่วไปได้มองเห็นความสำคัญของการศึกษาในแบบใหม่และการให้การศึกษแก่สตรี อันเป็นการยกฐานะสตรีไทยให้ทัดเทียมบุรุษอีกประการหนึ่งด้วย

¹ เสื้อทอน ศุภโสภณ, ประวัติการโรงเรียนราษฎรและทำเนียบโรงเรียนราษฎร ตอนที่ 1 โรงเรียนราษฎรในประวัติศาสตร์, หน้า 50.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 56-57.

กิจการของโรงเรียนตกต่ำลง เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายผู้อำนวยการบ่อย ๆ จนกระทั่งในปีพุทธศักราช 2418 ได้มีผู้อำนวยการคนใหม่ที่เข้มแข็ง คือ มิส เอ็ดนา ซาราห์ โคล (Miss Edna Sarah Cole) มาทำการปรับปรุงโรงเรียนใหม่จนมีฐานะที่เป็นปึกแผ่นมั่นคงดีขึ้น มีการตั้งกองลูกเสือหญิง หรือเนตรนารีขึ้นในประเทศไทย และยังเป็นที่ตั้งของโรงเรียนอนุบาลแห่งแรกในประเทศไทยอีกด้วย บุคคลทั่วไปจึงพากันเรียกโรงเรียนนี้ใหม่ว่า "โรงเรียนแหม่มโคล" ต่อมาโรงเรียนโคบายมาอยู่ที่ฝั่งพระนคร และได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น "โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย"

ในปีพุทธศักราช 2430 ได้มีการตั้งกรมศึกษาธิการ และได้สถาปนาขึ้นเป็นกระทรวง ในปีพุทธศักราช 2435 บทบาทของกระทรวงศึกษาธิการมีแค่เพียงจัดการศึกษาในโรงเรียนรัฐบาลเท่านั้น ส่วนโรงเรียนของเอกชนหรือโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งเรียกในขณะนั้นว่าโรงเรียนเซนต์คิกส์ รัฐบาลมิได้เกี่ยวข้องด้วย โรงเรียนราษฎร์แห่งแรกในประเทศไทยที่ได้เปิดดำเนินการโดยคนไทยแท้ ๆ ได้มีขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2442 หลังจากตั้งกระทรวงศึกษาธิการได้ 7 ปี โดยมี นางบุญเกิด ปาจิณพิสัย เป็นผู้ก่อตั้ง ณ วังของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ที่ถนนตีทอง เจริงสะพานदान โรงเรียนนี้เก็บค่าเล่าเรียนถึงเดือนละ 4 บาท ซึ่งนับว่าแพงมากสำหรับในสมัยนั้น แต่ปรากฏว่าโรงเรียนได้เป็นที่นิยมของมหาชนในย่านนั้นมาก จำนวนนักเรียนได้ทวีขึ้นเรื่อย ๆ สถานที่ไม่พอรองรับนักเรียน นางบุญเกิด จึงได้หุ้ลลาออกจากวัง มาตั้งโรงเรียนถาวรของตนเองอย่างแท้จริงขึ้นที่ถนนบูรณศิริ หน้าวัดศิริอามาศย์ เมื่อราวพุทธศักราช 2444 ต่อมาได้ย้ายอีกครั้งหนึ่งมาตั้งอยู่ที่ถนนดินสอ ในตรอกถนนโพธิ์ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นถนนมหาราช และได้ให้นามโรงเรียนนี้ว่า "บารุงวิชา" เมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มมีบทบาทในการดูแลโรงเรียนราษฎร์

พุทธศักราช 2448 โรงเรียนบารุงวิชา ก็ได้ขอเข้าจดทะเบียนอยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการเป็นโรงเรียนแรก และกระทรวงศึกษาธิการจึงได้เริ่มมีบทบาทในการให้การอุดหนุนแก่โรงเรียนราษฎร์ที่มาขออยู่ในความดูแลและตรวจตราของเจ้าพนักงาน โดยให้เงินอุดหนุนโรงเรียนเหล่านี้โรงละ 10 บาท ต่อเดือน¹ เพื่อให้เอื้ออำนวยโรงเรียนราษฎร์

¹ วุฒิชัย มุลศิษฐ์, การปฏิรูปการศึกษาในรัชกาลที่ 5 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2516), หน้า 194.

ให้มากขึ้น จะได้เป็นการผ่อนคลายภาระของกระทรวงศึกษาธิการในการจัดการศึกษา ส่วนโรงเรียนที่มีได้ขอจดทะเบียนเข้าอยู่ในความดูแล กระทรวงศึกษาธิการก็มีได้เกี่ยวของด้วย แต่การควบคุมโรงเรียนราษฎร์ในระบายนั้นเป็นไปอย่างหละหลวมและเปิดเสรีมาก จึงทำให้โรงเรียนราษฎร์ต่าง ๆ ที่จัดตั้งและดำเนินการทั้งที่เป็นคนไทยและคนต่างศาได้แพร่หลายขึ้นเป็นสำคัญ การสอบมิได้อยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงานโดยตรง ดังนั้นความจำเป็นเกี่ยวกับการควบคุมดูแลเพื่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ การรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมและประเพณีของชาติ ตลอดจนความจงรักภักดีต่อประเทศไทย เป็นเหตุให้รัฐบาลในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2461 และผลแห่งการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ปรากฏขึ้น คือ พุทธศักราช 2461 ได้มีโรงเรียนราษฎร์มาจดทะเบียนอยู่ในความดูแลและควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการถึง 127 แห่ง

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง พุทธศักราช 2475 เป็นต้นมา ไม่ว่าจะเป็นแถลงการณ์เกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาล หรือแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2475 แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุงแก้ไข พุทธศักราช 2479 ตลอดจนจนถึงฉบับพุทธศักราช 2503 ได้ยืนยันการดำรงอยู่ของโรงเรียนราษฎร์ และได้ประกาศเป็นนโยบายในการจัดการศึกษาเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์ เป็นไปในทำนองเดียวกันว่า ในการจัดการศึกษานั้นรัฐจัดเองบ้าง ให้คณะบุคคลหรือเอกชนจัดบ้าง และรัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมอุดหนุนและสนับสนุนโรงเรียนราษฎร์ตามสมควร ส่วนผลการสอบไล่ของโรงเรียนราษฎร์ให้ถือว่าโรงเรียนใดมีผลการสอบไล่เป็นที่เชื่อถือได้ รัฐจะงดเว้นการเข้าไปจัดสอบให้เสีย โดยถือว่าผลการสอบนั้นเสมอกับโรงเรียนของรัฐ ซึ่งในกรณีนี้ต่อมาเป็นเหตุให้โรงเรียนราษฎร์ได้รับการรับรองวิทยฐานะเท่าโรงเรียนรัฐบาล ซึ่งผลจากการที่รัฐบาลได้ให้เงินอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์และการรับรองวิทยฐานะของโรงเรียนราษฎร์ ทำให้โรงเรียนราษฎร์เจริญแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

ความสำคัญของเอกชนที่มีส่วนช่วยแบ่งเบาภาระการจัดการศึกษาของรัฐ ได้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรทั้งในแง่ของนโยบายของรัฐบาลและในแง่ของแผนการศึกษาแห่งชาติ นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2480 ซึ่งเป็นรัฐบาลชุดพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นต้นมา จนกระทั่งแผนการ

ศึกษาแห่งชาติปัจจุบัน คือ แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับพุทธศักราช 2520 ได้ระบุความสำคัญ
ของเอกชนไว้ในหมวด 2 แนวนโยบายการศึกษาของรัฐ¹ และในหมวด 7 การระดม
สรรพกำลังเพื่อการศึกษา² ว่า

... 23 รัฐพึงระดมเลือกสรรทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากรัฐ ท้องถิ่น เอกชน
และผู้บริหารศึกษา มาใช้ในการจัดการศึกษา หาวิธีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษา
โดยคำนึงถึงความเสมอภาคระหว่างท้องถิ่น และสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

24 รัฐพึงเปิดโอกาสให้เอกชนร่วมรับภาระจัดการศึกษาได้ภายในขอบเขตที่
รัฐกำหนด แต่รัฐจะตองดูแลให้สถานศึกษาของเอกชนทุกระดับ ทุกประเภท ทั้งที่จัดเป็น
การศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียน ดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบาย
แผนงานและโครงการทางการศึกษาของชาติ ทั้งนี้การศึกษาที่เอกชนจัดขึ้นจะตองไม่
แสวงหาผลกำไรจนเกินควร

58 รัฐพึงสนับสนุนรัฐวิสาหกิจ และผู้ประกอบการธุรกิจต่าง ๆ จัดการศึกษา
อบรมบุคคลในธุรกิจของตน และให้กิจการดังกล่าวร่วมมือกับรัฐในการจัดการศึกษา
เอกชน

60 รัฐพึงเปิดโอกาสให้เอกชนที่มีความสามารถ และมีคุณสมบัติเหมาะสม ซึ่ง
มีการศึกษาเพื่อประโยชน์ส่วนรวมจัดการศึกษาได้ โดยให้โดยุบายใต้การควบคุมของรัฐ

...

จากสาระสำคัญของแนวนโยบายการศึกษาแห่งรัฐบาล พอจะสรุปได้ว่า ภาระหน้าที่
ของสถานศึกษาเอกชน หรือโรงเรียนราษฎร์นั้น แบ่งออกได้เป็น 2 ประการ คือ แบ่งเบา
ภาระของรัฐบาล และสนองความมุ่งหมายของการศึกษา ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแล
ของรัฐบาล

การจัดการศึกษาของเอกชนในระยะต้น ๆ เป็นการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา
สายสามัญเท่านั้น กล่าวคือ ในปีพุทธศักราช 2484 รัฐบาลได้กำหนดนโยบายให้โรงเรียนราษฎร์

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (กรุงเทพมหานคร: ศรีเมืองการพิมพ์, 2520), หน้า 12.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 26.

แบ่งเบาภาระการจัดการมัธยมศึกษาสายสามัญ เพื่อรัฐบาลจะได้ทุ่มเทงบประมาณในด้านการ
ประถมศึกษาและอาชีวศึกษา จากนโยบายดังกล่าวได้มีผลทำให้กิจการของโรงเรียนราษฎร์
สายสามัญขยายตัวอย่างกว้างขวาง แต่ก็ยังมีโรงเรียนราษฎร์ที่จัดสอนประเภทอาชีวศึกษา
อยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่วิชาที่สอนนั้นมักเป็นหลักสูตรระยะสั้น มีวิชาที่สอน คือ ช่างแก่นาฬิกา
ช่างวิทยุโทรทัศน์ ทัศนศิลป์ ตัดเสื้อ เสริมสวย พิมพ์คดีไทย-อังกฤษ ช่างก่อสร้าง ช่างไม้ ช่าง
ขับรถยนต์ ช่างซ่อมเครื่องยนต์ ทัศนศิลป์ ช่างไฟฟ้า ชวเลข และช่างพิมพ์ เป็นต้น¹ ส่วน
โรงเรียนประเภทอาชีวศึกษาที่สอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ยังไม่ควมมีแพร่หลาย
ในระยะนั้น เนื่องจากรัฐมุ่งที่จะพัฒนาการอาชีวศึกษาให้เจริญก้าวหน้าอย่างกว้างขวาง โดย
ได้รับความร่วมมือจากต่างประเทศจึงยังมีได้เปิดโอกาสให้เอกชนเข้าดำเนินการในด้านนี้ใน
ระยะนั้น

การอาชีวศึกษาได้รับการพัฒนาครั้งใหญ่ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2494 นับแต่นั้นมาทั้ง
ผู้ปกครองและนักเรียนมีความสนใจการศึกษาทางสายอาชีวศึกษามากขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจาก
ความต้องการของตลาดที่ต้องการนักเรียนสำเร็จอาชีวศึกษาเข้าทำงาน ซึ่งมีสาเหตุมาจาก
การขยายตัวของพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม ประกอบกับกระทรวงศึกษาธิการได้มีการปรับปรุง
หลักสูตรให้ทันสมัยขึ้น ดังนั้น โรงเรียนราษฎร์บางโรงเรียนจึงได้มีการจัดสอนเพิ่มตามหลักสูตร
ของโรงเรียนอาชีวศึกษา โรงเรียนราษฎร์แห่งแรกที่สอนอาชีวศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวง
ศึกษาธิการ คือ โรงเรียนบวรศึกษาพาณิชย² ซึ่งได้รับอนุญาตให้เปิดสอนอาชีวศึกษาหลักสูตร
กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2503 ซึ่งต่อมาได้มีโรงเรียนราษฎร์เปิดสอน
อาชีวศึกษาหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ และเมื่อมีการสอบขึ้นทั่วประเทศ
โรงเรียนเหล่านี้ก็ส่งนักเรียนเข้ามาสอบเทียบกับโรงเรียนอาชีวศึกษาของรัฐบาล วิชาที่สอน

¹ วรวิทย์ วสินสรากร, การศึกษาของไทยฉบับปรับปรุง, หน้า 207.

² สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, กองทะเบียนและสถิติ แผนกทะเบียน
ส่วนกลาง.

ได้แก่ วิชาช่างอุตสาหกรรม และพัฒนกรรม เป็นต้น องค์กรที่ทำหน้าที่รับผิดชอบงานเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์เป็นแห่งแรก คือ แผนกโรงเรียนราษฎร์ กองสามัญศึกษา กรมศึกษาธิการ ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งกระทรวงทบวงกรม พุทธศักราช 2476 ต่อมาได้ขยายเป็นกองโรงเรียนราษฎร์และประชาบาล กรมสามัญศึกษา ครั้นสุดท้ายได้มีการโอนงานของกองโรงเรียนราษฎร์ในกรมวิสามัญศึกษา ไปเป็นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 273 ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน 2515¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จึงทำหน้าที่บริหารและรับผิดชอบโรงเรียนราษฎร์ทั่วประเทศ ทั้งที่เป็นโรงเรียนอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และโรงเรียนการศึกษาพิเศษ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ในปีการศึกษา 2517-2519 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนมีสถานศึกษา ครูอาจารย์ และนักเรียนโรงเรียนราษฎร์อาชีวศึกษา ที่อยู่ในความรับผิดชอบทั่วพระราชอาณาจักร ดังแสดงในตารางที่ 2

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กองสถิติและวิเคราะห์ภาวะการศึกษา, "บทบาทของเอกชนในการช่วยจัดการศึกษาของชาติ ในช่วงปีการศึกษา 2513-2518" หน้า 1-2.

ตารางที่ 2 จำนวนสถานศึกษา ครูอาจารย์ และนักเรียน ของสถานศึกษาเอกชน อาชีวศึกษา หลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ จำแนกตามปีการศึกษา¹

ปีการศึกษา	สถานศึกษา		ครู-อาจารย์		นักเรียน	
	ส่วนกลาง	ภูมิภาค	ส่วนกลาง	ภูมิภาค	ส่วนกลาง	ภูมิภาค
2517	60	25	1551	489	41,555	8,219
2518	64	27	1815	638	48,639	15,697
2519	62	33	1772	725	49,734	20,519

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่สถานศึกษา ครูอาจารย์ และนักเรียน อาชีวศึกษาของสถานศึกษาเอกชน หลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำนวนนักเรียน ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี แสดงให้เห็นว่านักเรียนนิยมเข้าศึกษาระดับอาชีวศึกษา ของสถานศึกษาเอกชนเพิ่มขึ้น และเมื่อเปรียบเทียบจำนวนนักเรียนอาชีวศึกษาของเอกชนและของรัฐบาลแล้ว จะเห็นว่า มีอัตราส่วนใกล้เคียงกัน คือ 44 : 56 ในปีการศึกษา 2518 และ 43 : 57 ในปีการศึกษา 2519² ดังนั้น จึงเป็นข้อยืนยันอย่างเห็นได้ชัดว่า สถานศึกษาเอกชนได้มีส่วนช่วยรัฐบาลอย่างกว้างขวางในค่านาอาชีวศึกษา และผู้ที่สำเร็จอาชีวศึกษาจากสถานศึกษา

¹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, สถิติการศึกษาเอกชนฉบับย่อ ปีการศึกษา 2517, 2518, 2519 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2518, 2519, 2520), เอกสารอัครสำเนา.

² สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ, สถิติการศึกษานับย่อ ปีการศึกษา 2518, 2519 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2519, 2520), เอกสารอัครสำเนา.

เอกชน ใ้ช้ออกไปประกอบอาชีพต่าง ๆ ทั้งค้าส่วนตัว และตามสถานที่ราชการ รัฐวิสาหกิจ และบริษัทห้างร้านเอกชน เป็นจำนวนมากมาย แต่คุณภาพของผลผลิตจากสถานศึกษาของ เอกชนจะเป็นเช่นใดนั้น ยังไม่ใ้มีใ้ใครทำการวิจัยไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะทำการ วิจัยในเรื่องนี้ เพื่อผลของการวิจัยจะได้เป็นข้อมูลพื้นฐานใ้กับสำนักงานคณะกรรมการการ- ศึกษาเอกชน ในการกำหนดนโยบายการอาชีวศึกษาของเอกชนต่อไป

รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเกี่ยวกับการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา มีผู้ไต่ถามการวิจัยไว้หลายเรื่อง เช่น ในคานาอาชีวศึกษา คณะนักศึกษาฝึกหัดครูอาชีวศึกษา วิทยาเทคนิค-กรุงเทพฯ¹ ไต่ถามการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาแผนกวิชาต่าง ๆ จากวิทยาลัยเทคนิค-กรุงเทพฯ (วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาวิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2496-2504 โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่ไต่ถามงาน ผู้ที่ไม่ไต่ถามงานส่วนใหญ่เป็นผู้สำเร็จการศึกษาแผนกวิชาพาณิชยกรรมและเครื่องแต่งกาย ผู้ที่สำเร็จการศึกษาแผนกวิชาอาหารและโภชนาการส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นผู้ควบคุมงาน มีส่วนน้อยที่เป็นครู และวิชาที่นำไปใช้ในการประกอบอาชีพมากที่สุด คือ วิชาเอกของแต่ละสาขาวิชา

สมปอง สุขเอี่ยม² ไต่ถามการวิจัยเกี่ยวกับการติดตามผลการประกอบอาชีพและศึกษาต่อของนักเรียนพาณิชย์การ รุ่น 2504 สังกัดกรมอาชีวศึกษาในพระนครและธนบุรี จำนวน 300 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายศึกษาต่อ ร้อยละ 31.31 นักเรียนหญิงศึกษาต่อ ร้อยละ 16.07 นักเรียนชายว่างงาน ร้อยละ 12.12 นักเรียนหญิงว่างงาน ร้อยละ 35.71 นักเรียนชายไต่ถามงาน ร้อยละ 44.44 นักเรียนหญิงไต่ถามงาน ร้อยละ 34.82 หนึ่งในสามของผู้ไต่ถามงาน ทำงานกับบริษัทห้างร้านเอกชน นักเรียนชายส่วนใหญ่ต้องการ

¹ คณะนักศึกษาฝึกหัดครูอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพฯ, "การติดตามผลศิษย์เก่าวิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพฯ พุทธศักราช 2496-2504" (รายงานการวิจัยเพื่อรับประกาศนียบัตร ประโยคตรุมัชยมอาชีวศึกษา คณะการศึกษาพิเศษ วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพฯ, 2505).

² สมปอง สุขเอี่ยม, "การติดตามผลการประกอบอาชีพและศึกษาต่อของนักเรียนพาณิชย์การ รุ่น 2504," (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2506).

รับราชการ ในการทำงานนักเรียนได้นำความรู้และประสบการณ์จากโรงเรียนไปใช้มากที่สุด
อุปสรรคในการทำงาน คือ ขาดความชำนาญในงานที่ปฏิบัติอยู่

อรรณพ เขียรถาวร¹ ได้ทำการติดตามผลผู้สำเร็จหลักสูตรระยะสั้นจากโรงเรียน
สารพัดช่างชนบุรี รุ่นที่ 16-17 ประจำปีการศึกษา 2508 โดยใช้ประชากร 254 คน ที่
สอบไล่ได้และเรียนไม่ซ้ำรุ่นกัน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ผล
การวิจัยพบว่า ก่อนเข้ามาศึกษา ร้อยละ 73.97 ไม่มีงานทำมาก่อน หลังจากสำเร็จการ-
ศึกษาแล้วประมาณสามในสี่ของผู้ที่ไม่ได้ทำงานมาก่อนได้ทำงาน ผู้ที่เรียนแผนกวิชาช่างตัดผม
ได้งานทำทุกคน ส่วนผู้ที่สำเร็จในแผนกวิชาเครื่องยนต์ได้งานทำน้อยที่สุด ความรู้และ
ประสบการณ์จากการศึกษาในหลักสูตรระยะสั้นสามารถนำไปใช้ในการทำงานได้พอประมาณ
อุปสรรคในการทำงานส่วนใหญ่ คือ มีความรู้ความชำนาญภาคปฏิบัติน้อยไป

ในด้านการฝึกหัดครู ขอวย กินาวงศ์² ได้ทำการติดตามผลการปฏิบัติงานของ
ผู้สำเร็จประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2509-2511 ในโรงเรียนประถม
ศึกษาในภาคการศึกษา 11 พบว่า ผู้สำเร็จหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาต้องการ
ความช่วยเหลือจากทางราชการ คือ บ้านพักครู และสวัสดิการอื่น ๆ ส่วนผู้บังคับบัญชาเห็นว่า
ผู้สำเร็จประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ วิชาสามัญ การปฏิบัติ
งาน บุคลิกภาพทางอาชีพครู และลักษณะนิสัยส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ดี แต่ควรปรับปรุงในด้าน
การสอน และวิธีสอนต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับการนำไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาในชนบทมาก
ยิ่งขึ้น นอกจากนั้นควรเพิ่มประสบการณ์ในการฝึกสอน ตลอดจนการทำและการใช้อุปกรณ์

¹ อรรณพ เขียรถาวร, "การติดตามผลผู้สำเร็จหลักสูตรระยะสั้นจากโรงเรียน
สารพัดช่างชนบุรี รุ่นที่ 16-17 ปีการศึกษา 2508" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์บัณฑิต คณะ-
ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512).

² ขอวย กินาวงศ์, "การติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จประกาศนียบัตรวิชา-
การศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2509-2511 ในโรงเรียนประถมศึกษา ภาคการศึกษา 11"
(วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2514).

ในคํานงการติดตามผลบัณฑิตทางการศึกษา เสริมจิต ชูพินิจ¹ ได้สำรวจการ
 ทำงานของบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษา ที่สำเร็จการศึกษาจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ-
 มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และจากวิทยาลัยวิชาการศึกษา
 ประสานมิตร รวมทั้งสิ้นจำนวน 519 คน โดยให้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บ
 รวบรวมข้อมูล พบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ทำงานคํานงบริหาร สังกัดกรมวิสามัญศึกษา (กรมสามัญ-
 ศึกษา) สํานักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และ กรมการฝึกหัดครู ตามลำดับ บัณฑิตส่วน
 ใหญ่ให้ความเห็นว่า ความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในสาขาวิชาการศึกษา
 นั้นนำมาใช้ในการปฏิบัติงานได้พอประมาณ นอกจากการวิจัยการศึกษาเท่านั้นที่นำมาใช้น้อยมาก
 บัณฑิตมีความเห็นว่า สถาบันเคิมจัดการศึกษาได้เหมาะสมพอประมาณ และได้ให้ข้อเสนอแนะ
 ว่าควรปรับปรุงคุณภาพและปริมาณของผู้นสอน และการสอนควร เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี
 ส่วน วิไลวรรณ เจริญพงษ์² ได้ทำการติดตามผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตครุศาสตร์
 จำนวน 79 คน โดยสร้างแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่าส่งให้บัณฑิตและผู้บังคับ-
 บัญชาของบัณฑิตประเมินความสามารถในการปฏิบัติงานของบัณฑิตดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า
 ความคิดเห็นของบัณฑิตและผู้บังคับบัญชาที่มีต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของบัณฑิต ไม่มี
 ความสัมพันธ์กัน ส่วนใหญ่ผู้บังคับบัญชาของบัณฑิตและบัณฑิตเองมีความพอใจในความสามารถ
 ในการปฏิบัติงานของบัณฑิต

¹ เสริมจิต ชูพินิจ, "การสำรวจการทำงานของบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ-
 มหาวิทยาลัย, 2514).

² วิไลวรรณ เจริญพงษ์, "การติดตามผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตครุศาสตร์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ-
 มหาวิทยาลัย, 2515).

ภาวณี อริยกุลกาญจน์¹ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าผลสัมฤทธิ์ทางแพทยศาสตร์ ที่สำเร็จ การศึกษาจากศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 20 รุ่น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2489-2508 รวม 407 คน โดยการส่งแบบสอบถาม พบว่า บัณฑิตทางแพทยศาสตร์ เกือบทั้งหมดประกอบอาชีพแพทย์ และลักษณะการกระจายของบัณฑิตที่ ประกอบอาชีพแพทย์ส่วนใหญ่อยู่ในกรุงเทพมหานคร บัณฑิตแพทย์ส่วนใหญ่ทำงานในโรงพยาบาล และโรงเรียนแพทย์มากกว่าในศูนย์บริการอนามัย และส่วนใหญ่ทำงานในหน่วยงานสังกัด รัฐบาล งานหลักของบัณฑิต คือ งานด้านเวชกรรม และบัณฑิตชายทำงานในชนบทมากกว่า บัณฑิตหญิง

ทวีป ศิริรัศมี² ได้ทำการศึกษาค้นคว้าผลสัมฤทธิ์ทางวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา- วิทยาลัย ที่สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2478 ถึงปีการศึกษา 2512 โดยการสุ่ม ตัวอย่างจำนวน 512 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า บัณฑิต ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ครู-อาจารย์ ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา และส่วนราชการ อื่น บางส่วนประกอบอาชีพในสถาบันการศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ลักษณะงานอาชีพ ส่วนใหญ่ของบัณฑิต คือ การสอน ส่วนน้อยทำงานเกี่ยวกับการวิจัย การบริหาร การบริการ และอุตสาหกรรม

¹ ภาวณี อริยกุลกาญจน์, "การศึกษาค้นคว้าผลสัมฤทธิ์ทางแพทยศาสตร์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515).

² ทวีป ศิริรัศมี, "การศึกษาค้นคว้าผลสัมฤทธิ์ทางวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518).

ในคํานการติดตามผลของผู้สำเร็จปริญญาโท บัญชัย บุญวิรัตน์¹ ได้ติดตามผลการปฏิบัติงานของนิสิตปริญญาโท ที่สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยวิชาการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2500-2515 ในคํานทัศนคติของผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษามหาบัณฑิตมีความเชื่อมั่นในตนเอง การแต่งกาย มารยาทเหมาะสมกับการเป็นครู ความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน และความขยันตั้งใจอยู่ในเกณฑ์ดี สามารถในการเป็นผู้นำ และการผลิตผลงานทางคํานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง และโดยส่วนรวมแล้วผู้สำเร็จการศึกษามหาบัณฑิตมีความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี

สำหรับการวิจัยในต่างประเทศ บราเคอร์ คาเร การ์เนอร์² (Brother Carey Garner) ได้ติดตามผลผู้สำเร็จหลักสูตรวิชาอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่จบในตัว (Electronics Terminal Curriculum) และผู้สำเร็จหลักสูตรวิชาเตรียมวิศวกรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นหลักสูตรพื้นฐานของการเรียนในระดับปริญญาต่อไป (Pre-engineering Transfer Curriculum) เพื่อหาข้อสรุปทั่วไปเกี่ยวกับประสิทธิภาพของหลักสูตรอิเล็กทรอนิกส์และหลักสูตรเตรียมวิศวกรรม ในกรณีที่ผู้สำเร็จทั้งสองหลักสูตรไม่ปรารภจะเรียนต่อ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามจำนวน 830 ฉบับ ถึงผู้สำเร็จการศึกษาทั้งสองหลักสูตร ใ้รับกลับคืนร้อยละ 76.7 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่เรียนหลักสูตรอิเล็กทรอนิกส์

¹ บัญชัย บุญวิรัตน์, "การติดตามผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตปริญญาโทที่สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2500-2515 : ทัศนคติของผู้บังคับบัญชา และผู้ร่วมงาน" (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2517).

² Brother Carey Garner, "A Follow-up Study of Electronics Terminal Curriculum Students and Pre-engineering Transfer Curriculum Students in Maryland Junior Colleges for Three Entering Terms; Fall 1964, Spring 1965, and Fall 1965" Dissertation Abstracts International, Vol.31, No.3 (September, 1970), pp. 997A - 998A.

สามารถหางานด้านวิศวกรรมได้มากกว่าผู้สำเร็จหลักสูตรเตรียมวิศวกรรมศาสตร์ ส่วนใน
ด้านเงินเดือนขั้นต้น ความมั่นคงในการประกอบอาชีพ และการขึ้นเงินเดือนไม่มีความ
แตกต่างกัน

แลงเลย์¹ (Langley) ได้ทำการติดตามผลผู้สำเร็จหลักสูตรวิชาการปรับ-
อากาศ (Air Conditioning Curriculum) เพื่อประเมินผลหลักสูตรวิชานี้ โดย
ของการพิจารณาว่าผู้สำเร็จการศึกษาได้ทำงานตรงตามสาขาวิชาที่ใดเรียนมาหรือไม่
ตำแหน่ง อัตราเงินเดือน และความพอใจในการทำงาน ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังผู้-
สำเร็จการศึกษา 120 คน และนายจ้าง 8 คน ได้รับแบบสอบถามคืนจากผู้สำเร็จการศึกษา
ร้อยละ 81.66 และจากนายจ้าง ร้อยละ 62.50 ผลการวิจัยพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษา
ศึกษาต่อร้อยละ 12.29 ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องปรับอากาศ ร้อยละ 51.02
ส่วนใหญ่ทำงานเกี่ยวกับการบริการ และผู้ชำนาญในการติดตั้ง ได้รับค่าจ้างเฉลี่ยชั่วโมงละ
6 เหรียญอเมริกัน และผู้สำเร็จการศึกษาต้องการให้ปรับปรุงวิชาไฟฟ้าในหลักสูตร

คิง² (King) ได้ทำการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาในค่านคอมพิวเตอร์
(Computer Science) ซึ่งเป็นหลักสูตร 4 ปี และผู้สำเร็จการศึกษาในค่านการจัก

¹ Billy Clarks Langley, "An Evaluation of the Air Condition-
ing Curriculum at Tarrant County Junior College-Based an A Follow-up
Study of its Graduates" Dissertation Abstracts International,
Vol.37, No.5 (February, 1977), p. 7107 A.

² King Alvin Lee, "A Follow-up Study of Computer Graduates
of East Texas State University and El Contro Community College,"
Dissertation Abstracts International, Vol.38, No.6 (December, 1977),
pp. 3432 A - 3433 A.

กระทำข้อมูล (Mass data Processing) ซึ่งเป็นหลักสูตร 2 ปี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบระบบการทำงานตามสาขาวิชาที่เรียนของผู้สำเร็จการศึกษาจากทั้ง 2 หลักสูตรในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยส่งแบบสอบถามไปยังผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรคอมพิวเตอร์ 121 ฉบับ ผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรการจักรกระทำข้อมูล 69 ฉบับ โดยผู้สำเร็จการศึกษาทั้ง 2 หลักสูตร ได้ผ่านการฝึกงานในคานคอมพิวเตอร์มาแล้ว ผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า นักศึกษาทั้ง 2 หลักสูตร พอใจในการฝึกงานที่ตนได้รับ และได้ทำงานตรงสาขาวิชาที่ตนได้ศึกษามา ผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตร 4 ปี ได้เงินเดือนเฉลี่ยมากกว่าผู้ที่สำเร็จหลักสูตร 2 ปี ส่วนในคานงานที่ทำ อัตราเพิ่มของเงิน-เดือนและความก้าวหน้าในอาชีพไม่แตกต่างกัน นักศึกษาทั้ง 2 หลักสูตร มีความเห็นว่าควรมีการฝึกงานภาคสนามก่อนที่จะสำเร็จการศึกษา

การวิจัยดังกล่าวมาข้างต้น ส่วนใหญ่เป็นการติดตามความก้าวหน้าของผู้สำเร็จการศึกษา และการประเมินผลหลักสูตร เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่มีหน้าที่ให้บริการทางการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาคนคว่าเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยเรื่องนี้